

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / kasvatus ja perhetyö

Anna Helminen

Tuuli Oksanen

RIIMITTELYPAKETTI KOULURINTEEN PÄIVÄKODILLE

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaaliala

HELMINEN, ANNA

OKSANEN, TUULI

Opinnäytetyö

Työn ohjaaja

Toimeksiantaja

Huhtikuu 2012

Avainsanat

Riimittelypaketti Koulurinteen päiväkodille

38 sivua + 11 liitesivua

Lehtori Miia Heikkinen

Kouvolan kaupunki

riimittely, kielellinen tietoisuus

Opinnäytetyön aiheena oli tuottaa Koulurinteen päiväkodin esiopetusryhmälle materiaalia lasten riimittelytaitojen kohentamiseksi. Riimittelyharjoitukset ja kyky riimitellä ovat tärkeitä, sillä ne kehittävät lapsen kielellistä tietoisuutta ja auttavat lasta havaitsemaan sanojen äännerakenteen, rytmin ja melodian. Kehittynyt kielellinen tietoisuus taas liittyy vahvasti lapsen muuhun kielen kehitykseen sekä lukemaan oppimiseen.

Opinnäytetyö koostui riimittelyharjoituksia sisältävästä paketista, jonka sisältönä olevat riimittelyharjoitukset tuotettiin ja toteutettiin itse. Paketin toimivuus selvitettiin järjestämällä neljä riimittelytuokiota ja keräämällä tuokioiden päätteeksi suullinen palaute lapsilta ja kirjallinen, erilliseen palautelomakkeeseen pohjautuva palaute päiväkodin työntekijöiltä.

Käytännössä riimittelypaketti osoittautui lapsia kiinnostavaksi, hauskaksi toimintamuodoksi, jonka sisältö soveltuu monenlaisiin tehtäviin ja joka tarjosi monelle tuokioihin osallistuneelle lapselle oivalluksen riimittelystä ja sanoilla leikkimisestä. Paketin toivotaankin jäävän osaksi päiväkodin arkea yhtenä monipuolisena työskentelymenetelmänä.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care

HELMINEN ANNA

OKSANEN TUULI

Bachelor's Thesis

Supervisor

Commissioned by

March 2012

Keywords

Rhyming Package for Koulurinne Day Care Center

38 pages + 11 pages of appendices

Miia Heikkinen Senior Lecturer

Koulurinteen päiväkoti, City of Kouvola

rhyming, phonological awareness

The aim of this study was to produce different kinds of rhyming exercises for pre-school children in Koulurinne day care center. The exercises were planned for the children who didn't have very much experience for rhymes. All the rhyming exercises were accomplished by the writers of this study.

The phonological awareness is an important skill for language learning and children need it for example for using sound-letter knowledge. Rhyming exercises could develop children's phonological awareness.

The exercises were tested with the group of preschool children. The group did the exercises four times and the tasks differed a little each time. Children's feedback was collected right after the rhyming moments. The kindergarten teachers and nursemaids wrote their opinions in black and white.

All the exercises turned out functional, fun and versatile. Most of the children learned how to do rhymes and also enjoyed while doing it. All these rhyming cards and different exercises can be used in many ways and hopefully it gives lots of great moments for children in this kindergarten.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	KIELELLINEN TIETOISUUS	6
	2.1 Mitä on kielellinen tietoisuus?	6
	2.2 Kielellisen tietoisuuden kehittyminen	7
3	LAPSEN KIELELLINEN KEHITYS	9
	3.1 Kielellinen kehitys	9
	3.2 Vuorovaikutuksen merkitys kielen kehittämisessä	9
	3.3 Esiopetusikäisen kielen osaaminen	10
	3.4 Kielen merkitys esiopetussuunnitelman perusteissa	12
4	RIIMITTELYN MERKITYS KIELELLISELLE TIETOISUUDELLE	13
	4.1 Riimi	13
	4.2 Riittelyyn merkitys	13
	4.3 Lapset, jotka eivät osaa riimitellä	14
	4.4 Riittelyharjoitukset	15
5	TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ	16
	5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö	16
	5.2 Toiminnan tarve ja tavoitteet	17
6	RIIMITTELYPAKETTI	17
	6.1 Riittelypaketin suunnittelu	17
	6.2 Riittelypaketin toteutus	19
	6.3 Riittelytuokiot Koulurinteen päiväkodilla	22
	6.3.1 Riittelytuokio 1	23
	6.3.2 Riittelytuokio 2	27
7	ITSEARVIOINTI	29
	7.1 Ensimmäinen riittelytuokio	29

7.2	Toinen riittelytuokio	30
8	PALAUTE	31
8.1	Lasten palaute	31
8.2	Aikuisten palaute	32
9	POHDINTA	35
	LÄHTEET	39
	LIITTEET	
	LIITE 1 Riittelytuokio1	
	LIITE 2 Riittelytuokio 2	
	LIITE 3 Ohjeet	
	LIITE 4 Palautelomake riittelytuokiosta	
	LIITE 5 Riittelypaketti	
	LIITE 6 Riittelykortit	
	LIITE 7 Riittelypeli	
	LIITE 8 Vauhtivarpaan liikuntariimit	
	LIITE 9 Lupalomakkeet vanhemmille	
	LIITE 10 Lasten omat riittelykortit	
	LIITE 11 Riittelykortit	

1 JOHDANTO

Esiopetusvuosi valmistaa osaltaan lasta oppivelvollisuuden alkuun. Ensimmäisenä kouluvuonna yksi lapsen suurimmista tavoitteista on lukutaidon oppiminen. Tälle merkittävälle taidolle luodaan pohjaa jo varhaisen kielen kehittymisen aikana ja varhaiskasvatuksen tulisikin tarjota lapsille kasvuympäristö, jossa on saatavilla runsaasti monipuolisia kielellisiä virikkeitä. Lasten kielellisen kehityksen tukemiseksi voidaan käyttää erilaisia harjoitusmateriaaleja ja riimittelyharjoitukset ovat yksi esimerkki näistä. Pienten lasten kanssa loruttelu ja riimittely kuuluu länsimaiseen kulttuuriin, niin myös suomalaiseen. Se on vanha tapa, joka on edelleen ajankohtainen. Lorut ja riimit kartuttavat lapsen sanavarastoa, kehittävät hänen kielellistä tietoisuuttaan, tarjoavat yhdessä tekemisen riemua ja mahdollisuuden itsensä toteuttamiseen lapselle luontevalla ja hausalla tavalla.

Tämän opinnäytetyön aiheena oli tuottaa Koulurinteen päiväkodin esiopetusryhmälle materiaalia, jonka tarkoituksena oli innostaa lapsia riimittelyyn. Ryhmän lasten riimittelytaidot olivat melko heikot ja meidän tarkoituksemme oli koota menetelmiä ja materiaalia, joiden avulla lapset innostuisivat riimeistä ja oivaltaisivat riimittelyn salat. Tuotettu materiaali testattiin lapsiryhmän kanssa kahdella eri kerralla ja näiden riimittelyhetkien tuottamat tulokset, ajatukset ja palautteet on koottu tähän opinnäytetyöhön kuin myös kuvaus riimittelymateriaalin tuottamisesta.

2 KIELELLINEN TIETOISUUS

2.1 Mitä on kielellinen tietoisuus?

Kielellisen tietoisuuden käsite tuli Suomeen 1990-luvun alussa ruotsalaisen Margit Torneuksen tutkimusten myötä (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 32). Kielellinen eli fonologinen tietoisuus tarkoittaa tietoisuutta äänneistä ja ymmärrystä siitä, että puhuttu kieli koostuu sanaa pienemmistä yksiköistä (Trehearne 2003, 117; Kiiveri 2006, 49). Se on myös tietoisuutta kielen muodoista, rakenteista ja säännöistä, kykyä kohdistaa huomio sanan merkityksestä sen muotoon. Kielellisen tietoisuuden sanotaankin tarkoittavan kielen ottamista pohdinnan kohteeksi ja tällaista asennetta voidaan kutsua myös metalingvistiseksi. (Kiiveri 2006, 49.)

Kielellinen tietoisuus on jaettu erilaisiin alueisiin sen mukaan, mitä kielen tasoa ollaan tarkastelemassa. Nämä kielellisen tietoisuuden tasot ovat pragmatiikka (kielen käyttö), syntaksi (lauseiden rakenne sanajärjestyksineen), morfologia (sanojen muoto), fonologia (kielen äännerakenne) ja semantiikka (sanojen merkitys). Fonologia kuuluu näistä eniten tutkituimpiin ja tässä opinnäytetyössä on kiinnitetty huomiota nimenomaan fonologiseen tietoisuuteen. Fonologinen tietoisuus itsessään jaetaan vielä kahteen osaan, äännetietoisuuteen ja tietoisuuteen kirjoitetusta kielestä. Tietoisuuden kirjoitetusta kielestä lapsi kehittää luonnostaan kuunnellessaan, kun hänelle luetaan ja kun hän seuraa toisten lukemista ja kirjoittamista. Äännetietoisuus, eli kyky jakaa puhetta osiin, ei sen sijaan synny ilman tietoista opetusta eli huomion kiinnittämistä äännteisiin. Äännetietoisuus ei siis ole spontaanin kielellisen kehityksen tulosta, mutta esimerkiksi lapsen kyky riimitellä osoittaa fonologista herkkyyttä. (Karvonen 2005, 27-28; Mäkinen 2002, 63.)

Useimmat kielen kehitykseen liittyvät tutkimukset, jotka viimeisten kahdenkymmenen vuoden kuluessa on tehty, ovat osoittaneet kielellisen tietoisuuden merkityksen lapsen myöhemmälle kielelliselle kehitykselle. Nykytutkimuksen valossa lukemaan oppiminen on lapselle vaikeaa ilman kehittyneitä kielellistä tietoisuutta. Fonologisen tietoisuuden kehittyessä lapsi alkaa ymmärtää, että jokaista kirjainta vastaa äänne. Lapsen on opittava yhdistämään nämä äänneet sanoiksi ja pystyttävä tuottamaan oman äidinkieltensä mukaisia äänneitä sekä tunnistamaan kutakin äännettä vastaava kirjain. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 33 - 34.)

2.2 Kielellisen tietoisuuden kehittyminen

Lasten kyky irtautua sanojen merkityksestä lisääntyy vähitellen, sillä lapset eivät pohdiskele sanojen muotoa tai äännerakennetta, sanoja sinänsä. Hiljalleen heidän huomionsa kuitenkin kiinnittyy kieleen itseensä ja he omaksuvat metalingvistisen asenteen, tulevat tietoisiksi kielestä oppien suhtautumaan siihen ulkopuolisesti. Lapsen kognitiivisen kehityksen taso on edellytys kielellisen tietoisuuden syntymiselle ja ajattelun kehitystasosta riippuu, kykeneekö lapsi tietoisesti tarkastelemaan kieltä. Kielellisen tietoisuuden kehittyminen onkin jatkuva prosessi, joka edellyttää lapselta myös oman toiminnan kontrollia, loogisuuden lisääntymistä ja oman toiminnan suunnittelua nimenomaan kielen avulla. (Nurmilaakso, Välimäki 2011, 32; Mäkinen 2002, 47.)

Kielellisen tietoisuuden kehittyminen edellyttää lapselta tiettyä ajattelun tasoa, mutta se ei ole taito, joka vain ilmestyisi yllättäen. Esimerkiksi jo kaksi - kolmivuotiaat nauttivat erilaisista puheen äänneistä ja soinnista, riimittelystä ja loruilusta. Lapsilla on myötäsyntyinen kiinnostus kieleen ja innostus riimeillä leikittelyyn on kansainvälinen ilmiö. Osa lorujen ja riimittelyjen oppimisesta perustuu muistiin ja lapset harvoin loruilevat heidän omaan äidinkieleensä sopimattomilla äänneillä. Lapsen alkaessa tietoisesti leikkiä sanoilla, hän tutkii ulkopuolisena puhumaansa kieltä ja oivaltaa puheen koostuvan osista. (Nurmilaakso & Välimäki 2001, 32; Mäkinen 2002, 35.)

Lukutaidon hankkimisessa kielellisen tietoisuuden merkitys on suuri. Kielellisen tietoisuuden kehitys nopeutuu, kun lapsi alkaa saada lukutaidon opetusta. Lukutaidon opettelulla ja äännetietoisuudella onkin toisiinsa nähden kaksisuuntainen yhteys, sillä lukemaan opettelu kehittää äännetietoisuutta ja äännetietoisuuden nopea kehittyminen taas ennustaa lukutaidon omaksumisen tahtia. Lukutaidon omaksumisen kannalta on oleellista, että lapsi tuntee oman äidinkielensä aakkoset eli kirjainten muodon ja niitä vastaavat äänneet. Kielellinen tietoisuus koostuu erilaisista fonologisen osaamisen alueista, jotka ilmaantuvat ennustettavassa järjestyksessä, edeten tavutietoisuudesta äännetietoisuuteen. Perimä, älykkyys, muisti ja lapsen hallussa oleva sanasto sekä kokemukset puhutusta ja kirjoitetusta kielestä vaikuttavat yhdessä siihen, millaisen kielellisen tietoisuuden tason lapsi saavuttaa. (Anthony & Francis, 2005, 257 - 258; Siiskonen, Aro & Ahonen 2003, 70.)

Edetäkseen ”esitietoisesta” tietoiseen kykyyn käsitellä sanojen sisäisiä osia, lapsi tarvitsee virikkeisen kielellisen ympäristön, sillä fonologisen tietoisuuden kehittymisen perustana on lapsen sanaston karttuminen ja jäsentyminen. Sanat, jotka äänneellisesti muistuttavat toisiaan ja ovat lapselle tuttuja mutta erimerkityksellisiä (suu, puu, kuu, luu) kiinnittävät lapsen huomion sanan sisäisiin osiin ja tällä tavoin edistävät tietoisuuden kehitystä sanojen tasolta ensin tavutasolle edelleen äännetasolle. (Siiskonen ym. 2003, 74.) Toiset lapset kehittyvät näissä taidoissa jokseenkin nopeasti, kun taas toiset tarvitsevat enemmän tukea ja ohjeistusta. On myös mahdollista, että lapsi selviää joistain kielellisen tietoisuuden osuuksista helpommin kuin toisista. Lapsi saattaa esimerkiksi ymmärtää äänneiden käsitteen ja merkityksen, mutta hänellä saattaa olla vaikeuksia soveltaa tätä tietoa käytännössä. (Trehearne 2003, 117 - 120.)

3 LAPSEN KIELELLINEN KEHITYS

3.1 Kielellinen kehitys

Oman äidinkielen omaksuminen niin puhuttuna kuin kirjoitettunakin kielen muotona on lapsuuden ehkä merkittävin sosiaalkognitiivinen muutos. Kieli on väline oman yksilöllisyyden ja omien ajatusten ilmaisemiseen, se edustaa lapsen koko kehittyvää maailmankuvaa. Erityisen tärkeä rooli kielellä on kaikessa oppimisessa, sillä kielen avulla ja välityksellä hankitaan tietoja ja varastoidaan ne muistiin. Kielenkäyttö on ajattelua, tunneilmaisua, sosiaalista vuorovaikutusta, toiminnan ilmaisua sekä ajattelun nopeutta ja laajuutta, joten sen kehittyminen on yhteydessä lapsen koko muuhun kehitykseen. Lapsen kielen kehitys on jatkuvaa ja yhteydessä lapsen puheen kehitykseen, sillä lapsen kieli kehittyy silloinkin, kun hän ei itse vielä tuota puhetta. Tästä johtuen on erityisen tärkeää, että lapselle puhutaan, jotta hänen puheensa kehittyisi ja sanavarastonsa laajentuisi. Mitä pienempi lapsi on kyseessä, sitä tärkeämpää hänelle puhuminen on. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 31,36; Kiiveri 2006, 45 - 46.)

Lapsen ensimmäiset kielelliset taidot muodostavat pohjan hänen kaikelle tulevalle kielelliselle kehitymiselleen. Ensimmäisten elinvuosiensa aikana lapsi oppii havaitsemaan ja tuottamaan äänneitä, jotka ovat tyypillisiä hänen omalle äidinkielelleen. Kielellisen erottelukyvyn kehittymistä seuraa laajempi kielellinen tietoisuus ja aluksi lapsi saavuttaa kielenkäytön mallin vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa. Tähän kehityksen vaiheeseen kuuluvat luonnollisena osana erilaiset loru- ja sanaleikit. Lapsen kognitiivisen kehittymisen edetessä hän lopulta saavuttaa toiminnallisen tietoisuuden kielisysteemistä, joka on tiedostamatonta tietoisuutta kielestä itsestään. Kun lapsi alkaa saada varsinaista lukemaan opetusta, kiinnittyy hänen huomionsa yksittäisiin kirjaimiin ja hän oppii kääntämään näkemänsä kirjaimen äänneeksi ja edelleen yhdistelemään ne tavuiksi ja sanoiksi. (Lyytinen & Korhonen 2000, 178; Mäkinen 2002, 49.)

3.2 Vuorovaikutuksen merkitys kielen kehittämisessä

Kielen tutkija Lev Vygotskyn näkemyksen mukaan lasten oppimisen kannalta merkityksellistä on vuorovaikutus aikuisen ja heitä itseään pätevempien lasten kanssa, joilta lapset saavat osakseen tukea ja kannustusta. Kommunikaatio onkin kielen oppimisen keskeisin tehtävä, sillä kieltä oppiessaan lapsi myös sisäistää asteittain sosiaalisen vuoropuhelun. Vygotsky näkee ajattelun kehittyvän sosiaalisesta ajattelusta yksilölli-

seen ja hänen mukaansa myös sosiaalinen puhe muuttuu egosentrisen puheen kautta sisäiseksi puheeksi eli ajatteluksi. Tämän vuoksi myös luku- ja kirjoitustaidon omaksuminen edellyttää sosiaalista vuorovaikutusta. (Karvonen 2005, 21.)

Kielen kehittyminen on kiinteästi sidoksissa lapsen muuhun kognitiiviseen kehitykseen. Tärkeitä osa-alueita ovat esimerkiksi älykkyys, ajattelu, muisti, havaitseminen ja puhe. Maineikkaista kielen tutkijoista myös Jean Piaget korostaa aikuisen merkitystä lapsen kielen kehittämisessä. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 32.) Aikuisen roolin korostaminen ei ole ihme, sillä suurin osa kognitiivisten taitojen oppimisesta tapahtuu päivittäiseen arkeen sisältyvissä lapsen ja aikuisen vuorovaikutustilanteissa. Tällöin lapsella on mahdollisuus jäsentää maailmaansa leikin avulla ja omaksua uusia ajatuksia. Näissä vuorovaikutustilanteissa keskeisintä kuitenkin on aikuisen käyttämä aika ja mahdollisuudet osallistua lapsen toimintaan lasta kuunnellen ja hänen kanssaan keskustellen. (Lyytinen & Korkiakangas 2000, 120 - 121.) Myös lapselle lukeminen on kielen kehittymisen kannalta tärkeää, sillä kirjallisuuden parissa kehittyvät niin lapsen sanavarasto kuin lausetajukin. Lapsen kuullessa kirjoitettua kieltä hänen ymmärtävä lukemisensa kehittyä passiivisesti. Erilaisten tekstien lukeminen lapselle ääneen kehittää myös hänen tietoisuuttaan kirjoitetusta kielestä eri muodoissaan. Erilaisissa tilanteissa kieltä käytetään eri tavoin, joten lapsi on hyvä tutustuttua erilaisiin median kieliin, sarjakuviin ja toisistaan poikkeaviin painettuihin teksteihin. Aikuisen lisäksi myös vertaisoppiminen ikätovereilta on lapsen kielenkehitykselle merkityksellistä. Toisten lasten kanssa vuorovaikutuksessa ollessaan lapset oppivat esimerkiksi kieltä sen luonnollisessa kontekstissa, sillä aikuisen ja vertaisryhmän tarjoamat kielimallit ovat toisistaan poikkeavia. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 25 - 26, 36.)

3.3 Esiopetusikäisen kielen osaaminen

Jo ennen kouluikää lapsen vakiinnuttavat kommunikaation edellyttämän perussanaston. Kouluikään mennessä useimmat lapsista hallitsevat äidinkiellensä äänteet ja keskeisimmät kieliopilliset rakenteet. Lapset osaavat käyttää kieltä vastavuoroisesti erilaisissa tilanteissa ja hiljalleen he alkavat myös havainnoida kieltä. (Kiiveri 2006, 46.) Kuusivuotias hallitsee jo kaikki suomen kielen peruslausetyyppit ja hänellä on jo kuta kuinkin täydellinen ns. sisäinen kielioppi. Tämän ikäisellä lapsella on myös runsaasti tietoa kielen fonologisista piirteistä, sillä hänen muistinsa on kehittynyt niin, että sanojen rakentaminen äänteittäin ja tavuittain alkaa luonnistua. Tämä johtuu siitä, että lap-

sen muisti on kehittynyt riittävästi pitääkseen kaikki osat mielessä yhtä aikaa. Kuusivuotiaan sanavarasto on kehittynyt, mutta hän ei vielä pysty ymmärtämään, että esimerkiksi adjektiiveilla voidaan kuvata niin esineiden fyysisiä kuin ihmisten psykologisia ominaisuuksia. Tällaisia monimerkityksellisiä sanoja ovat esimerkiksi kylmä, kova ja lämmin. Kuusivuotiaan lapsen kypsyysvaiheeseenkin kuuluu heräävä kiinnostus kirjaimia ja äänneitä kohtaan. Lapsi on myös motivoitunut lukemisen ja kirjoittamisen oppimisesta, sillä näiden taitojen merkitys on alkanut avautua hänelle. (Lyytinen & Korkiakangas 2000, 111 - 114; Nurmilaakso & Välimäki 2011, 22.)

Kuusivuotias hallitsee jo perfektin ja pluskvamperfektin käytön, joka ilmenee puheessa esimerkiksi ennen/jälkeen ja samanaikainen –ilmausten käyttönä. Myös käsitteet edessä, takana ja välissä ovat kuusivuotiaalla hallussa. Eri sanaluokkien sanoja lapsen puheessa ilmenee jo miltei yhtä paljon kuin aikuisten arkipuheessa ja adjektiivien vertailumuodot onnistuvat. Tämän ikäiset muodostavat myös niin aktiivi- kuin passiivilauseitakin ja taivuttavat verbejä sujuvasti. 7 - 8 ikävuoteen mennessä lapsi hallitsee puheessaan äidinkieltänsä kaikki tavanomaiset rakenteet ja muodot. Puheessaan lapsi voi kuitenkin käyttää virheellisiä, esimerkiksi taivutukseltaan poikkeavia sanamuotoja sekä käyttää hallussa olevaa sanastoaan poikkeavalla tavalla ja vielä kouluiässäkin sääntöjä yhdistellään, muokataan ja opitaan poikkeuksia. Esiopetusikäisellä saattaa olla vaikeuksia ymmärtää, että sanan muoto ja merkitys ovat riippumattomia toisistaan. Tämä ilmenee esimerkiksi niin, että lapsen on vaikeaa käsittää, kuinka joki voi olla sanana lyhyt mutta asiana pitkä tai päinvastoin leppäkertun olevan pieni hyönteinen mutta pitkähäkö sana. Kielellisen päättelyn tärkein edellytys onkin kyetä erottamaan sanojen muoto ja merkitys toisistaan riippumattomiksi seikoiksi. (Lyytinen & Korkiakangas 2000, 114 - 203.) Esimerkiksi kirjainten opettelulla ja oppimiselle voidaan auttaa lasta keskittymään juuri sanan merkityksen sijasta sen muotoon. Kirjainten tunteminen myös kehittää lapsen kirjain-äännesuhteen oppimista ja omaksu- mista ja on eräs voimakkaimmista lukutaidon ennustajista. (Carroll, Snowling, Hulme & Stevenson 2003, 914 - 915.)

Jokaisen esiopetusikäisen äidinkielen taidot, joihin lukeutuvat kielellinen tietoisuus, äänneiden ja kirjainten tuntemus, sanavarasto ja ilmaisu, kehittyvät lapsen saadessa olla ohjatusti ja suunnitellusti tekemisissä kielen kanssa. Kieltä ja kielellistä tietoisuutta lapsi oppii, kun hän saa leikkiä, käyttää kieltä aktiivisesti, kuunnella aikuisen kerrontaa, kehitellä ja esittää itse erilaisia tarinoita ja ennen kaikkea olla monipuolisessa

vuorovaikutuksessa muiden lasten ja aikuisten kanssa. (Nurmilaakso, Välimäki 2011, 22-23.)

3.4 Kielen merkitys esiopetussuunnitelman perusteissa

Kielen ja sen kehityksen merkityksellisyys tulee esille Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, sillä siinä kieli ja vuorovaikutus on määritelty esiopetuksen yhdeksi keskeiseksi sisältöalueeksi. Esiopetussuunnitelma toteaaakin kielen olevan ajattelun ja ilmaisun väline. Esiopetuksessa on tuettava lapsen ajattelun, sosiaalisuuden, tunteiden sekä vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja oppimisprosessia erityisesti kielen avulla, sillä oppimiensa käsitteiden avulla lapsi jäsentää ympäristöään ja rakentaa omaa maailmankuvaansa. Tällä tavoin myös lapsen tunne-elämä, luovuus ja itsetunto vahvistuvat. Lasta tulee rohkaista kehittymään aktiiviseksi osapuoleksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä kertomaan omista tunteistaan, toiveistaan ja ajatuksistaan sekä ilmaisemaan itseään ja havaintojaan suullisesti. (Esiopetuksen perusteet 2010, 12.)

Kun lapselle luetaan ja kerrotaan erilaisia tarinoita ja tekstejä, hän saa tilaisuuden nauttia kuulemastaan ja eläytyä siihen. Lapsi saa aineksia omaan ajatteluunsa ja kehittää kykyään ymmärtää omaa ja toisten elämää. Hän innostuu tekemään päätelmiä ja arvioimaan kuulemaansa. Kun lapsi on tullut kuulluksi ja saanut vastauksia mieltään askarruttaviin kysymyksiin, on aikuinen onnistunut luomaan pohjaa lapsen alkavalle luku- ja kirjoitustaidolle. Esiopetuksen tehtävä onkin tarjota lapselle pohja luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle ja ottaa tämä seikka huomioon järjestämällä lapsille sellainen oppimisympäristö, jossa kukin lapsi saa tarttua kirjoitettuun kieleen omien kykujensä mukaan. Tämän mahdollistamiseksi lapsille on tarjottava monipuolista ja innostavaa materiaalia, jotta saataisiin herätettyä lapsen kiinnostus suullisen ja kirjoitetun kielen tutkiskeluun. Kielellä leikkiminen, riittäminen, loruilu ja monenlaisiin kirjoitetuihin teksteihin tutustuminen tukevat lapsen kielellisen tietoisuuden kehitystä myös esiopetuksessa. (Esiopetuksen perusteet 2010, 13.)

Esiopetuksen tarjoama monipuolinen ja vaihteleva kieliympäristö on aivan erityisen tärkeä niille lapsille, jotka eivät muuten saisi riittävästi monipuolisia kielellisiä virikkeitä esimerkiksi kotoa. Esiopetuksessa voidaan myös vahvistaa lapsen kielellistä tietoisuutta ja ehkäistä mahdollisia tulevia oppimisvaikeuksia, joten se on merkityksellinen vaihe lapsille, joiden kielen kehityksessä on viivästymää. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 23.)

4 RIIMITTELYN MERKITYS KIELELLELLE TIETOISUUDELLE

4.1 Riimi

Tämän opinnäytetyön aiheen kannalta on oleellista määritellä, mitä riimillä tarkoitetaan ja miten riimittely sanoissa esiintyy. Riimi ei määrity suhteessa sanoihin, sillä sanat itsessään eivät riimiy keskenään. Sen sijaan yhden sanan viimeinen jaksio riimittyy toisen sanan loppujakson kanssa. Riimiparin ensimmäisenä esiintyvä sana määrää sen, millainen muoto vastaparissa on odotettavissa. Kuulija odottaa jälkimmäisen riimisanan äänneiden vastaavan aina mahdollisimman täydellisesti aiemmassa riimisana-olteita äänneitä. (Vilén 1997, 6-7.)

Vaikka riimittävät sanat ovat samanlaiset äänneiltään, niiden ei tarvitse olla sellaisia rakenteeltaan. Riimi kertoo toisinaan muistuttavia äänneitä ja tämä toisto tekee vaikutelman, että sanat ja säkeet kuuluvat yhteen. Useimmiten riimi esiintyy säkeiden loppussa. (Vilén 1997, 14 - 15.)

4.2 Riimittelyn merkitys

Esiopetusikäisten leikeissä monet toiminnot liittyvät äännetietoisuuden alueeseen ja tämän ikäisten kielellisessä kehityksessä kieli pyritään ottamaan pohdinnan kohteeksi, eli koetetaan omaksua metalingvistista asennetta kieleen. Eteneminen tällaisiin metalingvistisiin harjoituksiin voidaan aloittaa riimeistä ja loruista, sillä tällaiset tehtävät ovat helppoja ja hauskoja ja herättävät lapsen kiinnostuksen kieleen. Riimittelyn avulla lapsi havaitsee sanojen äännerakenteet, rytmin ja melodian. Vapaa riimittely kannustaa lasta keksimään alku- ja loppusoinnollisia riimipareja, joissa sanat voivat olla myös merkityksettömiä, kunhan ne kuulostavat samanlaisilta. Riimien täydentäminen rohkaisee lasta luovuuteen, kielen tuottamiseen ja mielikuvituksen käyttämiseen.

Etenkin lapset, joilla on hankaluuksia erotella sanoista kuuluvia erilaisia äänneitä, hyötyvät toiminnasta, joka sisältää riimittelyä, loruilua ja rytmittelyä. Lasten on tärkeää tuntea harjoitukset hauskoiksi, sillä silloin uteliaisuus herää ja omalle oivallukselle annetaan hyvät mahdollisuudet. Riimeissä on selkeästi esillä myös rytmi ja rytmikkyys, jotka tukevat lasta lukemisessa. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 80; Nurmilaakso 2006, 64, 71.) Riimittelytehtävät edustavat fonologisen tietoisuuden yksinkertaisimpia tehtäviä, jotka vaativat auditiivista herkistymistä kuuntelemaan, muistamaan

ja tuottamaan riimitelyä ja loruja. Lapsen kyky riimitellä viittaa hänen intuitiiviseen tietoisuuteensa kielen äännerakenteesta. (Mäkinen 2002, 39, 68.)

Loruilla ja riimeillä on omanlaisensa rakenne ja merkitys ja niitä lukemalla innostetaan lapsia keksimään omia runojaan ja lorujaan, jolloin heille taas muodostuu mahdollisuus muodostaa itse alku- ja loppusointuja. Tämä kehittää lasten pragmaattista tietoisuutta. Kun lorut ja riimit pidetään lapsen nähtävillä niitä luettaessa, lapsen on mahdollista havaita tuttuja sanoja tekstistä. Tämä kasvattaa hänen tietoisuuttaan sanoista ja niiden muodostumisesta eli kehittää lapsen morfologista ja syntaktista tietoisuutta. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 39.)

4.3 Lapset, jotka eivät osaa riimitellä

Toisilla lapsilla voi olla vaikeuksia riimien tuottamisessa ja tunnistamisessa. Tämä voi tarkoittaa, että lapsella on yleistyneemmin ongelmia kielellisen tietoisuuden kehityksessä, sillä riimitelytaito vaatii lapselta myös kykyä jakaa, yhdistää ja poistaa äännteistä sanoista. Nämä taidot ovat olennainen osa kielellistä tietoisuutta. Joillain lapsilla saattaa olla myös vaikeuksia ymmärtää, mitä riimit ovat tai mikä osa sanoista on riimitelyn kannalta merkityksellinen ja saa sanat sointumaan keskenään. Nämä lapset saattavat keskittyä väärään sananosaan tai sanan muodon sijasta sen merkitykseen yrittäessään keksiä riimejä. Myös pitkille, monitavuisille sanoille voi olla vaikeaa löytää riimiparia. (Trehearne 2003, 123.)

Lapsen fonologisen tietoisuuden ilmentymisen taso voi riippua myös käsiteltävänä olevien sanojen tuttuudesta tai tehtävien vaikeusasteesta. Isompia puheen yksiköitä, kuten sanoja, on helpompi käsitellä kuin esimerkiksi äännteitä. Äännteet taas on helpompi tunnistaa sanan alusta kuin sen lopusta tai keskeltä. Jos lapsen on vielä tuotettava jokin sanan osa eikä ainoastaan tunnistettava eroja sanojen välillä, on tehtävä huomattavasti vaikeampi. On myös mahdollista, että lapsella on ongelmia lyhytkestoisien muistinsa tehokkuudessa, jos hänellä ilmenee vaikeuksia sanaa pienempien yksiköiden (tavu, äänne) havaitsemisessa, muistamisessa ja käsittelyssä. (Siiskonen, Aro, Ahonen 2003, 74 - 76.) Äänne käsitteenä saattaa olla lapsen kannalta hankalaa ymmärtää. Suomen kielessä äänne on kuitenkin merkityksellinen, sillä koko sanan merkitys saattaa muuttua äänneen keston perusteella (esim. tuli, tuuli). Vanhemmat usein puhuvat lapsilleen kirjaimista eivätkä äännteistä. Lapselle tulisi kuitenkin selittää, että

jokaista äännettä vastaa kirjain ja tällä kirjaimella on nimi ja muoto. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 38 - 39.)

4.4 Riimittelyharjoitukset

Riimittely kehittää lapsen fonologista ja morfologista tietoisuutta samoin kuin runot ja kirjaimiin tutustuminen. Lorujen ja riimittelyn avulla pääsee lapsi muodostamaan visuaalisia mielikuvia. Loruja voidaan toistaa päivittäin, jolloin ne kehittävät lapsen muistia, sillä lapsi oppii ne ulkoa. Erilaisten riimi- ja lorukorttien kanssa tehtävät harjoitukset on suunniteltava niin, että jokaiselle lapselle muodostuisi onnistumisen kokemuksia. Kieleen liittyvä oppiminen on sidoksissa lapsen tunne-elämään ja onnistumisen kokemukset kasvattavat oppimismotivaatiota. Loruhetkien tärkeintä antia lapselle on kuitenkin aikuisen ja lapsen välinen lämmin tunneyhteys, joka syntyy lapselle tutuista asioista ja kuvituksista ja aikuisen lämminhenkisen leikkisästä asenteesta. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 37 - 39.)

Ennen varsinaisia riimittelyharjoituksia aikuisen on kerrottava lapselle, mitä sanojen sointuminen toisiinsa merkitsee, miltä loppusoinnut kuulostavat ja mikä sanojen sointumisen toisiinsa aiheuttaa. Riimit ovat sanoja, joiden loppuosat kuulostavat samanlaisilta. Lapset tarvitsevat ensin kokemuksen siitä, miltä riimit kuulostavat, kunnes he kykenevät tuottamaan niitä itse. (Trehearne 2003, 141.)

Kun lapsia pyydetään tuottamaan itsenäisesti riimejä, on hyväksyttävä myös mitään merkitsemättömät sanat, sillä tällaisten harjoitusten tarkoitus on riimittelytaidon kehittyminen, ei niinkään lapsen sanavaraston laajuuden testaaminen. Lapsen riimitietoisuutta voidaan kehittää myös silloin, kun aikuinen lukee lapselle ääneen. Tällöin on mahdollista osoittaa tekstistä toisiinsa sointuvat sanat sekä se, minkä vuoksi sanat riimittyvät keskenään. Kun jokin tietty satu tai tarina luetaan useita kertoja, se tulee lapselle tutuksi ja tällöin lapsen voi antaa itse täydentää riimiparit tekstiin. (Trehearne, 2003, 123-129.)

Miriam P. Trehearnen kirjassa *Comprehensive literacy resource for kindergarten teachers* (2003) ja Marja Nurmilaakson ja Anna-Leena Välimäen teoksessa *Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa* (2011) on molemmissa runsaasti erilaisia kielellisen tietoisuuden ja riimittelyn harjoituksia, joiden kaltaisia käytimme myös omassa riimipaketissamme. Myös Pirkko Valkosen ja Päivi Vilskan kirjoittama

artikkeli Esikoululainen kielen käyttäjänä ja tutkijana (2002) tarjoaa paljon erilaisia ideoita esikouluikäisten lasten harjoittamiseen ja esimerkiksi omissa tuokioissamme käyttämämme lasten nimillä toteutettu riimijuoksutustehtävä sai innoituksensa tästä.

5 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu toiminnallisesta osuudesta ja raportista. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät toiminta, teoreettisuus, tutkimuksellisuus sekä raportointi. Tutkimuksena tuotetusta opinnäytetyöstä saadaan tutkimustulos, toiminnallisessa opinnäytetyössä lopputuloksena on joko tuotos tai tuote. (Vilka 2010.)

Aineistossa analysoitu tutkimustieto tulkitaan teoreettisen viitekehyksen kautta. Tutkimustieto ei heti siirry käytäntöön vaan käyttäjät tulkitsevat ensin itse tiedon päätöksien ja ratkaisujen tueksi haluamallaan tavalla. (Vilka 2010.)

Tutkimustiedon tarkoitus toiminnallisessa opinnäytetyössä on tavoitella tietoa jolla tekijä voi toiminnallista osuutta perustellusti täsmentää, rajata, kehittää tai uudistaa käyttäjää paremmin palvelevaksi. Tutkimustieto toiminnallisessa opinnäytetyössä on aina tapauskohtaista. (Vilka 2010.)

Tutkimustieto, teoria, kerätään toiminnallisen osuuden tai tuotoksen perusteltuun ideointiin ja kehittelyyn. Toiminnallinen osuus siis tuotetaan jo olemassa olevan tutkimustiedon pohjalta. Palaute toiminnasta on tärkeää mahdollisen jatkokehityksen kannalta. (Vilka 2010.)

Aiheeseemme sopivin toteutus tapa oli toiminnallinen opinnäytetyö. Koimme molemmat, että toiminnallinen opinnäytetyö olisi kiinnostavampi ja motivoivampi kuin tutkimuksellinen opinnäytetyö. Toiminnalliseen opinnäytetyöhömmä liittyi myös produkti, riimittelypaketti. Toiminnallisen opinnäytetyön kautta työ jakautui tasaisesti eikä tekemistä ollut liikaa tai liian vähän kahdelle tekijälle.

5.2 Toiminnan tarve ja tavoitteet

Tarve opinnäytetyölle nousi syksyllä 2011 Koulurinteen päiväkodissa. Koulurinteen päiväkodilla ei ollut ennestään paljoa materiaalia riittäelyharjoitusten järjestämiseen ja lasten riittäelytaidot olivat heikot. Tarkoituksena oli luoda päiväkodille erilaisia menetelmiä, joiden kautta lasten kanssa olisi mielekästä riittää.

Tavoitteena oli luoda riittäelypaketti, jonne koottaisiin eritasoisia riittäelytehtäviä. Työn alkuvaiheessa tavoite oli tehdä vähintään kahden tasoisia riittäelytehtäviä, helppoja ja haastavampia. Halusimme myös tuoda päiväkodin työntekijöiden arkeen uusia ja innostavia menetelmiä. Tavoitteena on luoda käyttökelpoinen menetelmä päiväkodin esikouluikäisten tuokioihin sekä tukea lasten kielellistä kehitystä joka on vahvasti kytköksissä sosiaaliseen kanssakäymiseen. Tavoitteena on myös innostaa lapsia kasvattamaan kielellisiä valmiuksiaan ja kannustaa luovuuteen ja ryhmässä tekemiseen. Prosessin päätteeksi tahdoimme selvittää, vastasiko paketti työelämätahon kuvitelmia ja onko se käyttökelpoinen.

6 RIITÄELYPAKETTI

6.1 Riittäelypaketin suunnittelu

Opinnäytetyön idean syntymisen jälkeen haimme tutkimuslupaa Kouvolan kaupungilta loppu syksystä 2011 sähköpostin välityksellä varhaiskasvatuspäälliköltä. Tutkimus tuli toteuttaa Koulurinteen päiväkodissa, ja opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa riittäelypaketti, johon kuuluisi eritasoisia riittäelytehtäviä. Tutkimukseen tuli liittyä tiedonkeruu lapsia haastatteleamalla suullisesti sekä keräämällä palaute työntekijöiltä vapaalla lomakekyselyllä. Tutkimustulokset tulisivat myös Kouvolan varhaiskasvatuksen käyttöön.

Tutkimusluvan myöntämisen jälkeen haimme ohjausta ohjaavalta opettajaltamme vuoden 2011 lopulla. Vaikeasti löydettävät lähteet olivat nousseet ongelmaksi ja pohdimme myös, miten saisimme työn nivottua sosiaalialaan. Ohjauskeskustelussa päädyimme etsimään tutkimustietoa kielitieteestä, esiopetussuunnitelmasta sekä esikouluikäisten lasten kehityksestä. Lisäksi päätimme tutustua kehityspsykologiaan ja sosiaalialan kompetensseihin.

Tammikuussa 2012 osallistuimme aloitusseminaariin jossa pohdimme työn luonnetta. Seminaarissa koettiin tärkeäksi kirkastaa, onko työ kehittävä vai kartoittava. Pohdimme myös tutkimuskysymyksen tarpeellisuutta ja tulimme tulokseen, ettei tutkimuskysymys ole välttämätön. Esiin nousi ajatuksia myös lasten palautteen realistisuudesta ja siitä millä lailla lasten oikeat mielipiteet saataisiin esiin.

Idean syntymisestä lähtien etsimme tasaisesti teoretietoa ja laadukkaita lähteitä. Tutustuimme myös erilaisiin riimileikkeihin ja loruihin. Suunnittelimme toteuttavamme riimittelypaketin laatikkoon, johon tulisi niin monta jaettua osiota kuin menetelmiä olisi. Vaihtoehtona pidimme uuden laatikon ostamista tai vanhan, esimerkiksi kenkälaatikon, hyödyntämistä. Alusta alkaen pidimme visuaalisuutta ja hauskuutta tärkeässä asemassa riimittelypaketissa. Halusimme riimittelypakettiin sanoja, jotka ovat lapsille tuttuja ja helppoja, mutta myös jonkun verran sanoja, jotka eivät välttämättä ole kovin tuttuja. Vieraampien sanojen kautta lapsi pystyy kartuttamaan sanavarastoaan ja sanat voivat herättää keskustelua ryhmässä innostaen näin uusien asioiden oppimiseen.

Riimittelytehtävät ovat kielenoppimisen kannalta yksinkertaisia tehtäviä ja niiden avulla pystytään selvittämään lapsen intuitiivista tietoisuutta kielen äännerakenteen kannalta. Riimittelytehtävien avulla työntekijä pystyy muodostamaan käsitystään lapsen kielellisestä osaamisesta ja käyttää menetelmiä apuna harjoitteina sekä kartoittaessaan lapsen taitoja. Pyrimme huomioimaan suunnittelussa kaikenlaisia riimittelijöitä jotta pystyisimme takaamaan onnistumisen kokemuksen jokaiselle osallistujalle.

Aluksi suunnittelimme riimittelypakettiin riimijuoksutusta sekä riimittelykortteja (liite 6). Riimijuoksutus sopii aloitteleville riimittelijöille, sillä tuotettavien sanojen ei tarvitse merkitä mitään. Tarkoitus on ymmärtää riimittelyn idea, havaita sanojen äännerakenteita, rytmiä ja melodiaa. Riimikortit toivat pakettiin riimijuoksutusta enemmän haastetta sillä lapsen tuli keksiä sana, joka tarkoittaa jotain sekä sopii riimisanan kanssa yhteen. Riimiparien täydennys myös rohkaisee lasta keksimiseen, kielen tuottamiseen sekä mielikuvituksen käyttöön.

Kokosimme erilaisia riimipareja helpommista sanoista vaikeampiin. Joissakin sanoissa vaihtui vain alkuääne ja toisissa sanapareissa loppusointu muodostui esimerkiksi viimeisistä tavuista ja niiden samanlaisuudesta.

Paketin edistyessä suunnittelimme pakettiin lisättäväksi riimimuistipelin (liite 7). Muistipeli kehittää lapsen keskittymiskykyä sekä muistia. Haastetta peliin tuotiin riimipareilla, jotka päätimme sekä esittää kuvina että kirjoittaa sanana kuvan alle. Suunnitteluvaiheessa valitsimme riimimuistipelikortteihin sellaiset sanat, jotka olisi mahdollista piirtää ja olisivat lapsen tunnistettavissa.

Riimimuistipelikorttien aikaan syntyi myös idea riimiparikorteista (liite 11). Riimiparikortteja voi käyttää riimileikeissä, joissa tulee etsiä kortille oma parinsa (esimerkiksi lettu/kettu). Halusimme vaihtelevuutta riittelymenetelmiin, jotta riittely pysyisi hauskana ja mielenkiintoisena. Uusien ja vaihtelevien menetelmien tarjoaminen työntekijöille oli myös yhtenä kriteerinä. Riimikortille paria etsiessään lapsi pääsee liikumaan, joten kortit tarjoavat vaihtoehtoa muille korteille, joiden parissa lapsi riittelee paikaltaan.

Liikunnallisuuden lisäämiseksi otimme pakettiin mukaan myös riimileikkejä. Oman kehon käyttäminen ja liikunnallisuus oli tärkeä lisä, sillä liikkuminen on lapselle olennaista. Löysimme jo loppuvuodesta 2011 Nuoren Suomen Vauhtivarpaan liikuntariimit (liite 8) ja ajattelimme käyttää näitä inspiraationa. Loppujen lopuksi koimme Vauhtivarpaan riimit oivallisiksi ja päätimme lisätä ne sellaisenaan riittelypakettiin.

Suunnittelimme pitävämme 2 - 3 riittelytuokiota Koulurinteen päiväkodilla. Riittelytuokioiden rakennettaisiin kulkemaan helpommasta riittelytehtävästä haastavampaan. Tuokioihin kuuluisi aloitus, toiminta, palautteen keruu ja yhteinen lopetus. Halusimme riittelytuokioiden kautta esitellä työntekijöille, miten pakettia voi hyödyntää työssään. Riittelypaketin menetelmät ovat aikuisjohtoisia joten esittely oli tarpeen. Menetelmät muotoutuivat aikuisen ohjauksessa toteutettavaksi, sillä aikuisen läsnäolo ja ohjaus on olennaista kielen kehittymisen kannalta.

6.2 Riittelypaketin toteutus

Riittelypaketti (liite 5) on kokonaisuudessaan toteutettu käsin. Laatikko, johon kassasimme paketin, on ostettu valmiina. Pohdimme työtä jonkun verran ekologisesta näkökulmasta. Olisiko mahdollista hyödyntää kierrätettäviä materiaaleja? Paperit, joille riittelykortit on toteutettu, on ostettu Tiimarista, samoin riittelypaketin laatikko ja sillä päällystetty lahjapaperi. Värit, kontaktimuovit ja tussit löytyivät tekijöiltä. Kankaat paketin sisään tarttuivat mukaan Ikean reissulta. Melkein kaikki riittelypaket-

tiin kuuluvat osat on päällystetty kontaktimuovilla. Päiväkodissa tavarat kuluvat nopeammin kuin kotioiloissa, joten kestävästä kehitystä on mietittävä. Käyttämällä kontaktimuovia pidennämme paketin elinikää.

Riimittelypaketti on kokonaisuus joka koostuu monesta eri osasta. Yhteneväisen kokonaisuuden paketista tekevät värit (pääosin sininen ja vaaleanpunainen) sekä korttien piirros- ja väritysulkoasu. Kuvat korteissa on väritetty vesiliukoisilla puuväreillä. Lähdimme hakemaan värikästä ulkoasua paketille, jotta se olisi lapsista kiinnostava.

Ensin toteutimme riimittelykortit (liite 6). Toteutimme riimikortin toiselle puolelle kuvan riimilauseen ensimmäisestä riimisanasta (esimerkiksi kukko/lukko), jotta lapsen olisi helpompi muodostaa mielikuvansa. Sanojen piirrettävyys nousi näin yhdeksi kriiteeriksi riimilauseiden valitsemisessa. Piirrosten tuli olla helposti tunnistettavissa.

Mietittäväksi nousi myös kortin koko. Hyväksi kooksi havaittiin noin A5 - A6 - kokoinen kortti. Kortit leikattiin kuvan muotoisiksi, millä pyrittiin myös lisäämään lasten mielenkiintoa riimikortteja kohtaan.

Riimilauseen kirjoitusasu oli mahdollista toteuttaa joko käsin tai koneella. Mietimme, kumpi olisi parempi. Tulimme lopputulokseen, että paketissa sai näkyä kädenjälki. Kirjoitimme riimilauseet käsin tämän periaatteen pohjalta, vaikka se toi lisätunteja työskentelyyn. Mietittävä oli myös, jätettäisiinkö riimilauseen viimeinen sana kirjoittamatta (liite 6). Pohdinnan jälkeen päätimme jättää viimeisen sanan kirjoittamatta (esimerkiksi: Taivaalla paistaa kuu, hymyssä on ____). Perusteluna oli, että jos sana on kirjoitettuna saattaa aikuinen lukea sen vahingossa ääneen lapselle. Toinen perustelu oli se, että riimin tulisi olla lapselle mahdollinen arvata. Jos aikuinen ei arvaa sitä, voiko lapsikaan arvata?

Riimikorttien kuvat luonnosteltiin ensin eri paperille ja sitten kuva jäljennettiin riimikorttipaperille. Lyijykynäpiirros väritettiin puuväreillä, minkä jälkeen väri kasteltiin siveltimen avulla. Näin väreistä tuli pehmeämpiä ja värin eri syvyyksiä saatiin esiin. Kuvan kuivuttua kuvan ääriviivat vahvistettiin mustalla tussilla.

Riimikortin toiselle puolelle hahmoteltiin lyijykynällä tekstit jonka jälkeen ne vahvistettiin tussilla. Kuvan ja tekstin valmistuttua paperi leikattiin sopivan malliseksi ja päällystettiin kontaktimuovilla. Kortteja tehtiin yhteensä 20 kappaletta

Riimimuistipelikorteista (liite 7) tuli kooltaan 7 x 7 cm, jolloin kortteja mahtui yhdelle A4 - paperille 12 ja suurin osa paperista tuli käytettyä. Korttien kuvat toteutettiin samalla tavalla kuin riimikorttien kuvat. Riimimuistipelikorttiin oli tarkoitus tulla kuvan lisäksi sana, jotta lapsi pystyisi näkemään sanojen samankaltaisen kirjoitusulkoasun. Sana oli järkevintä sijoittaa kuvan alle, jotta vertailu kävisi helpoiten lapselta. Korttien toinen puoli päällystettiin samalla lahjapaperilla kuin itse riimittelypaketti yhtenäisyyttä luomaan. Kortteja valmistui yhteensä 36 kappaletta eli 18 paria.

Riimiparikorteista teimme samankokoisia kuin riimimuistipelikorteista ja toteutus oli melkein samanlainen. Eroavaisuutena oli, että sana ei tullut samalle puolelle kuvan kanssa vaan toiselle puolelle. Riimimuistipelikortteja tehtiin yhteensä 24 kappaletta eli 12 paria.

Vauhtivarpaan riimileikkejä oli yhteensä 12 kappaletta, ja tulostimme kortit Nuoren Suomen sivuilta säilyttäen Vauhtivarpaan logon korteissa ja kunnian alkuperäisellä tekijällä. Kortit leikattiin sopivan kokoisiksi ja päällystettiin, jotta ne kestäisivät käytössä pidempään.

Itse riimittelypaketti tehtiin askartelukaupasta ostettuun laatikkoon, joka päällystettiin samaisesta liikkeestä ostetulla lahjapaperilla, narulla ja kontaktimuovilla. Laatikko oli alusta alkaen valintamme riimipaketille, sillä se olisi tukeva ja kestäisi pidempään käytössä. Tarkoitus oli uusiokäyttää vanhoja kenkälaatikoita ekologisuus mielessä. Sopivaa laatikkoa koon ja tukevuuden kannalta emme kuitenkaan löytäneet ja päädyimme kaupasta ostettuun laatikkoon.

Laatikko jaettiin neljään osaan tukevalla pahvilla ja pahvi päällystettiin samalla lahjapaperilla kuin laatikon ulkosivut. Jakojen jälkeen sovittelimme riimikortteja laatikkoon ja totesimme laatikon liian syväksi. Mietimme, miten saisimme korotettua laatikkoa siististi ja taidoillemme sopivasti. Aluksi ajattelimme tehdä korotukset pahvista mutta ystävällisen neuvon kautta päädyimme pehmustamaan osiot kankailla. Sopivat kankaatkin löytyivät edullisesti. Kankaiden sovittelun jälkeen huomasimme jakojen yläreunojen näyttävän epäsiisteiltä, sillä niitä ei ollut päällystetty. Reunat päällystettiin samalla narulla, jota oli laitettu laatikon sivuihin. Myös laatikon kulmat päällystettiin. Sisäpuolelle valitsimme pohjakankaaksi vihreän ja vihreän kankaan päälle vielä sinisen ja punaisen niin, että samanväriset osiot olivat viistosti toisinaan vastapäätä.

Paketin alkaessa olla valmis pohdimme, tarvitsisiko se vielä jotain. Totesimme, että jonkinlainen selostus paketin sisällöstä olisi tarpeen. Käyttäjän olisi näin helppo tarkistaa kaikkien korttien olevan tallella. Selvitys sisällöstä (liite 3) sijoitettiin paketin kanteen kontaktimuovin alle, jotta se olisi heti näkyvillä. Kannen sisäpuolelle tehtiin kontaktimuovista tasku, johon sijoitettiin vielä ohje riimijuoksutukseen sekä ohjeet korttien käytöstä ja terveiset paketin tekijöiltä käyttäjille.

6.3 Riimittelytuokiot Koulurinteen päiväkodilla

Koulurinteen päiväkodilla järjestettyjen tuokioiden tarkoitus oli testata riimittelypakettia käytännössä. Tarkoituksena oli myös havainnollistaa työntekijöille paketin menetelmiä ja niiden erilaisia käyttötarkoituksia. Toimintasuunnitelman mukaan tuokiot oli tarkoitus pitää Koulurinteellä helmikuun aikana. Aikataulujen yhteensovittaminen oli kuitenkin vaikeaa ja tuokiot siirtyivät maaliskuun puoleen väliin.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan tuokioita oli määrä järjestää Koulurinteellä 2 - 3 ja tarkoitus oli, että tuokioihin osallistuisi vain osa lapsiryhmästä. Lähetimme Koulurinteen päiväkodille alkuvuodesta lupalomakkeet (liite 9) joilla pyysimme vanhempien suostumusta lastensa osallistumiseen. Lupalomakkeet lähetettiin Koulurinteelle sähköpostilla.

Lopulta sovimme tuokiot pidettäväksi 13.3 ja 14.3. Olimme alkuvuoden aikana suunnitelleet toimintaa tuokioihin, mutta lopullinen suunnitelma varmistui vasta paketin valmistumisen myötä. Alkuperäinen suunnitelmamme oli pitää kaksi tuokiota valikoidulle ryhmälle, ja olimme pyytäneet, että ryhmän lastentarhanopettaja valitsisi mielestään sopivan kokoisen ryhmän eritasoisia lapsia osallistumaan tuokioihin. Koulurinteellä kuitenkin totesimme, että he olivat olettaneet ja toivoneet meidän osallistavan koko lapsiryhmän eli kaikki 18 lasta. Suoritimme pienryhmien jaon yhteistyössä lastentarhanopettajan sekä lastenhoitajan kanssa. Jokaisella lapsella oli lupa osallistua tuokioon. Ensimmäiseen ryhmään valikoitui 8 lasta ja toiseen 10.

Ensimmäisen tuokion jälkeen Koulurinteeltä pyydettiin mahdollisuutta useampaan kuin kahteen tuokioon. Tämä muutti suunnitelmiamme, jotka pitivät sisällään kaksi valmiiksi suunniteltua tuokio kertaa. Riimittelytuokio 1 (liite 1) oli tasoltaan helpompi ja Riimittelytuokio 2 (liite 2) haastavampi. Tuokiot oli suunniteltu sillä periaatteella, että sama pienryhmä osallistuisi niihin molempiin, ensin tasoltaan helpompaan ja sit-

ten tasoltaan vaativampaan. Koska lapsia oli nyt kaksi pienryhmää ja toiveena useamman tuokion pitäminen, päätimme pitää molemmat riimitelytuokiot kummallekin ryhmälle, aloittaen kummankin ryhmän kanssa tasoltaan helpommasta tuokiosta. Pienryhmät nimettiin yksinkertaisesti ryhmiksi 1 ja 2. Viikolla yksitoista kumpikin pienryhmä osallistui tasoltaan helpompaan riimitelytuokioon, ja viikolla kaksitoista molemmat taas osallistuivat tasoltaan vaativampaan riimitelyyn. Helpommat riimitelytuokiot järjestettiin 13.3. ja 14.3. ja tasoltaan vaativammat 20.3. ja 22.3. Seuraavaksi esitellään tuokioiden sisältö ja toiminta, ensiksi ensimmäisen riimituokion kulku ja sen jälkeen toisen.

6.3.1 Riimituokio 1

Lapsiryhmä numero 1 osallistui ensimmäiseen riimitelytuokioonsa 13.3.2012 klo 9 ja lapsiryhmä numero 2 taas osallistui samanlaiseen tuokioon 14.3.2012 aamupäivällä. Riimituokiot aloitettiin Vauhtivarpaan Ojenna jalka -riimileikillä:

Ojenna jalka, nilkkaa kierrä.

Asento vaihda, ettei hierrä.

Hartiaan tartu, kättä kierrä.

Asento vaihda, ettei hierrä.

Hyppää pystyyn, itsesi kierrä:

ympäri, ympäri, ympäri näin ja

sitten toisin päin.

Lapset leikkivät ohjatusti, aikuinen näytti mallia ja lausui riimileikin. Riimileikin tarkoitus oli saada lapset heti mukaan heille ominaisella tavalla eli liikkuen ja leikkien. Pieni hyppely oli tarkoitettu myös energian ja jännityksen purkamiseen. Kumpikin ryhmä lähti liikkumiseen innolla mukaan, kukaan ei jäänyt paikalleen istumaan.

Leikin jälkeen lapset saivat istua tuoleille, jotka oli asetettu puoliympyrään. Lasten rauhoituttua istumaan esiteltiin heille riimipaketin sisältö ja jatkettiin riimijuoksutuksella. Toinen ohjaajista riimitti lapsia ja toinen kirjasi lasten keksimiä riimejä ylös. Aloitimme kysymällä, mitä riimit lasten mielestä ovat:

”Kanakattila?”

”En tiedä.”

”Vaikea selittää...”

Ensimmäinen ryhmä oli tuottoisampi keksimään asiaa aiheesta kuin toinen ryhmä. Toinen ryhmä mielsi riimien lähinnä olevan runoja. Lapsille havainnollistettiin riimien olevan sanoja, jotka kuulostavat lähes samanlaisilta vaikka eivät tarkoitaakaan samaa. Ohjaajan selvitettyä, mitä riimit ja riimiparit ovat, alkoivat lapset itse tuottaa riimejä varsin nopeasti:

”Meil on riimipari: Varaston ovella haisee pissa, asioilla on tainnut käydä kissa!”

”Kissa - pissa”

”Rotta - potta”

”Siiri - hiiri”

”Kynä - pynä”

”Omena - pomena”

Ensimmäisen ryhmän lapset esittivät riimipareja varovaisesti ja onnistuivat tuottamaan riimejä. Toinen ryhmä oli vaisumpi, mutta jotkut osasivat tuottaa jo riimilauseita. Seuraavaksi lapset saivat keksiä omista ja ystäviensä nimistä riimipareja. Sanojen ei tarvinnut olla merkityksellisiä, tärkeintä oli saada lapset oivaltamaan, miten riimejä muodostetaan ja että riimit ovat loppusoinnollisia sanoja. Ryhmä 1 alkoi nopeasti tuottaa riimejä omasta nimestä kaverin nimestä toisin kuin ryhmä 2, jolle alku oli vaisumpaa. Kumpikin ryhmä sai kuitenkin tuotettua ainakin yhden nimeensä sointuvan sanan:

”(Tuukka) - kuukka - luukka - tuukka.”

”(Tihvo - hihvo - vihvo.”

”(Siiri) - hiiri - viiri.”

”(Iina) - piina - kiina - liina.”

”(Jami) - pami - hami - nami - tami.”

”(Janina) - hanina - panina.”

”(Mika) - pika - lika.”

”(Roope) - koope - soope.”

Riimijuoksutuksen jälkeen lapsille jaettiin riimiparikortit. Jokainen lapsi sai yhden kortin, jonka pari jaettiin jollekin toiselle ryhmässä olevalle lapselle. Lasten tehtävänä oli tunnistaa kortissa oleva kuva ja tämän jälkeen etsiä kortilleen pari, jossa olisi samalta kuulostava sana. Lapset saivat tehdä yhteistyötä ja pohdiskella yhdessä, mitkä sanat kuulostivat samanlaisilta ja keiden kahdet kortit muodostivat siis parin. Kummassakin ryhmässä lapset oivalsivat tehtävän nopeasti ja tekivät sujuvaa yhteistyötä löytääkseen jokaiselle kortille siihen sointuvan parin.

Parien löydyttyä siirryttiin seuraavaan tehtävään, jossa lapsille jaettiin jälleen riimiparikorttien toinen puolikas, käyttäen tällä kertaa niitä kortteja, jotka eivät olleet mukana äskeisessä parin etsinnässä. Tällä kertaa korttien parit asetettiin lattialle kuvapuoli ylöspäin ja kukin lapsi tuli vuorollaan etsimään omalle kortilleen parin, joka ääneen lausuttuna kuulosti miltei samanlaiselta sanalta. Tämäkin tehtävä sujui suurimmalta osalta lapsista sujuvasti, vaikka tällä kertaa tehtiin yksilötyötä ilman muun ryhmän avustusta ja ohjausta. Sekä ryhmästä 1 että ryhmästä 2 lapset tarvitsivat tehtävässä aikuisen ohjausta.

Riimiparikorttien jälkeen lapset pyydettiin seisomaan ja he pääsivät leikkimään Vauhtivarpaan Tavuttain äännä –riimileikkiä:

Venytä, venytä, kierrä, käännä.

Kylkesi pitkäksi väännä,

nimesi tavuttain äännä (tässä vaiheessa lapset saivat tavuttaa oman nimensä taputuksia apuna käyttäen)

Kylkeä taputtaen ja polvia jalkojen.

Kylkesi pitkäksi väännä,

nimesi tavuttain äännä.

Kylkeä taputtaen ja polvia jalkojen.

Leikin tarkoituksena oli saada lapset liikkeelle, jotta heidän olisi mielekkäämpää koh-
ta taas istua ja keskittyä tekemiseen. Leikissä joutui liikkumisen lisäksi myös seuraa-
maan ja keskittymään ohjaajaan, jotta tiesi milloin on oma vuoro tavuttaa nimensä.
Näin lasten tekeminen pysyi ohjattuna eikä riistäytynyt riehumiseksi. Oman nimen ta-
vuttaminen sujui hienosti jokaiselta lapselta eikä ohjaajan tarvinnut tavuttaa yhden-
kään lapsen nimeä lapsen puolesta.

Leikin jälkeen lapset pyydettiin pöydän ääreen istumaan, johon oli valmiiksi laitettu
pöytäsuoja, paperit lasten istumapaikoille, värikyniä, lyijykyniä ja pyyhekumeja. Lap-
sia pyydettiin keksimään riimejä, joiden pohjalta he saisivat piirtää oman riimikortin-
sa. Ensimmäisen ryhmän kanssa päädyttiin kuitenkin yhteiseen riimiin, sillä lapset ei-
vät ymmärtäneet ohjeistusta tai ohjaaja ei osannut sitä tarpeeksi hyvin kertoa. Yhtei-
seksi riimilauseeksi ohjaajien avustuksella tuli *Olipa kerran sana, se on kana*”. Lapset
piirsivät kuvansa varsin nopeasti, ja ohjaaja keräsi työt itselleen tarkoituksena koto-
naan kirjoittaa riimilause piirustusten taakse, leikata paperi mukavan muotoiseksi sekä
päällystää lapsen oma riimikortti (liite 10) valmiiksi. Riimikortit palautettiin lasten lo-
keroihin 14.3. Ryhmä 2 sai piirtää riimikorttinsa (liite 10) oman riimilauseensa poh-
jalta. Pyysimme jokaista lasta keksimään oman riimiparin, joita kyllä tuotettiin ahke-
rasti, mutta jotka olivat hyvin samoja kuin toiminnassa esiin tulleissa riimiparikorteis-
sa. Ohjaaja auttoi lasta riimiparin keksimisen jälkeen keksimään sanojen ympärille
lauseen. Tämän jälkeen ohjaaja kirjoitti paperin laitaan lauseen ja piirustuksen valmis-
tuttua lapset palauttivat työt ohjaajalle. Ensimmäisen ryhmän tavoin myös toisen ryh-
män työt leikattiin, lause kirjoitettiin kuvan taakse ja kortti päällystettiin. Riimikortit
palautettiin lapsille 20.3.

Lopuksi lapsille laulettiin loppulaulu:

(Lapsen nimi) kulta, (lapsen nimi) kulta

kiva kun olit täällä.

Aij, aij, aijai jai

kiva kun olit täällä.

Laulun tarkoitus oli jättää lapsille hyvä mieli tuokiosta sekä saada heidät tuntemaan itsensä tärkeäksi osaksi riimittelyryhmää. Moni lapsista lauloi helposti opittavan laulun mukana, ja osa oli laulanut sitä aikaisemmin muissa yhteyksissä.

6.3.2 Riimituokio 2

Toteutimme haastavamman riimittelytuokion ensimmäiselle pienryhmälle 20.3.2012 aamupäivällä ja toiselle ryhmälle aamupäivällä 22.3.2012. Tuokio alkoi ensimmäisen tavoin Vauhtivarpaan Ojenna jalka -riimileikillä. Halusimme pitää aloituksen ja lopetuksen joka kerta samanlaisina jatkuvuuden ja tuttuuden lisäämiseksi ryhmässä. Lasten oli myös mahdollista osallistua riimileikkiin enemmän, kun he jo tiesivät, mitä siinä tapahtuu.

Leikin jälkeen lapset pyydettiin istumaan paikoilleen, puoliympyrään ohjaajan eteen. Ohjaaja esitteli riimipaketista riimikortit ja selitti niiden idean. Havainnollistamiseen ohjaaja käytti viittausta Koulurinteen omiin riimikortteihin, joita lapset olivat joskus kokeilleet. Ohjaaja näytti ensin lapsille kortissa olevan kuvan ja luki tämän jälkeen riimilauseen kortin takaa. Lapsi sai viitaten pyytää vastausvuoroa jos halusi. Kortteja oli yhteensä 20 ja lapset onnistuivat tuottamaan jokaisen paitsi yhden kortin riimin.

Riimikorttien jälkeen lapsille esiteltiin riimimuistipeli vertaamalla sitä tavalliseen muistipeliin mutta korostamalla parien löytyvän riimien kautta. Ohjaaja jätti osan kortteista pois, sillä riimimuistipeli on haasteellisempi kuin tavallinen muistipeli. Ohjaaja pyysi vuorollaan jokaista lasta kääntämään kaksi korttia. Jos lapsi löysi parin, sai hän pitää sen ja koittaa muistiaan uudelleen. Kummassakin ryhmässä toiset lapset saivat riimimuistipelin aikana paljon pareja, toiset eivät yhtään. Ohjaaja yritti auttaa jokaista lasta löytämään parin mutta kaikki lapset eivät kyenneet hahmottamaan riimejä tai tunnistamaan samalta kuulostavia sanoja. Nämä tehtävässä vaikeuksia kohdanneet lapset tarvitsevat tehtävien suorittamisessa muulloinkin tehostettua tukea.

Riimimuistipelin jälkeen toinen ohjaaja pyysi lapset toiseen huoneeseen ja jakoi heille ennalta valitut riimiparikortit. Toinen ohjaaja piilotti tällä välin riimiparikorttien parit huoneeseen. Lapsia pyydettiin etsimään kortin pari huoneesta vuorollaan. Yhteistyön tekeminen ja kaverin auttaminen oli korttien etsinnän aikana sallittua, sillä joillekin lapsille oli haasteellista pohtia, olisiko se hänen korttinsa puuttuva pari. Parien löytyttyä lapsia pyydettiin palaamaan paikoilleen istumaan.

Lapsien löydettyä parit saivat he vuorollaan palauttaa kortit takaisin riimittelylaatikkoon. Tämän jälkeen ohjaaja levitti lasten eteen muutaman riimikortin. Ryhmä numero yhden lapsia pyydettiin keksimään yhdessä riimitarina kuvia apuna käyttäen. Riimitarinan keksiminen oli suurelle osalle vaikeaa ja vain yksi lapsi keksi omatoimisesti, ilman avustusta, lauseita riimitarinaa. Toinen ohjaaja kirjasi tarinaa ylös ja toinen kehitti tarinaa lasten kanssa eteenpäin.

” Olipa kerran hauva ja sitten syntyi vauva. Vauvalle annettiin paketti ja paketista tuli raketti. Vauvan nimeksi tuli myy ja sitä pelotti kyy. Tuli yö ja sitten tehtiin yötyö.”

Toisen ryhmän kanssa ei kuitenkaan yritetty tuottaa riimittelytarinaa, joka oli todettu hankalaksi ohjeistaa ja vaikeaksi toteuttaa. Koska halusimme loppuun kuitenkin tehtävän, jonka aikana lapset saisivat itse spontaanisti tuottaa riimejä, päätimme ottaa riimijuoksutuksen tämän tuokion päätteeksi. Lapsista osa kykeni tuottamaan aivan uusia riimipareja ja aikuisen avustuksella mietittiin yhdessä riimejä uusille sanoille. Moni lapsi tuotti myös niitä riimipareja, joita tuokioiden aikana oli käytetty erilaisissa tehtävissä.

Lato - mato

Kokki - rokki - wokki

Lokki - kokki

Matto - katto

Lato - sato

Lopuksi lapset pyydettiin rinkiin seisomaan ja laulettiin heidän kanssaan sama loppulaulu kuin ensimmäisellä kerralla. Aikuinen kiersi lasten takana ja asetti kätensä laulettavan lapsen harteille. Lapset osasivat jo laulaa mukana ja tiesivät tuokion loppuvan laulun jälkeen.

7 ITSEARVIOINTI

7.1 Ensimmäinen riittäelytuokio

Ensimmäisten tuokioiden jälkeen mieliala oli korkealla ja koimme onnistuneemme tuokioiden vetämisessä. Alkujännitys katosi käytännön tekemisen myötä ja tuokiot etenivät hyvin omalla painollaan. Lapset jaksoivat kuunnella ohjeistuksia ikätasonsa mukaisesti ja olivat innokkaasti mukana osallistumassa kaikkeen toimintaan. Ajan käytön suhteen ei ollut ongelmia eivätkä lapsetkaan olisi jaksaneet tuntia pidempää tuokiota väsymättä ja kyllästymättä. Ensimmäisen ryhmän lapset olivat toista ryhmää aktiivisempia sekä oivalsivat riimit ensimmäisen tuokion aikana nopeammin, joten heidän kanssaan työskentely oli koko tuokion ajan hyvin sujuvaa.

Liikuntariimileikki tuokion alussa toimi hyvänä energian ja jännityksen purkajana ja auttoi lapsia keskittymään ja istumaan paikoillaan. Piirtäminen tuokion lopussa taas rauhoitti lapset, ja loppulaulu toi jokaiselle hyvän mielen toimien myös pisteenä tuokiolle. Samanlaiset aloitukset ja lopetukset nivoivat tuokiot selkeäksi, yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

Tuokion pitäminen toisen ryhmän kanssa tuntui alusta saakka helpommalta, sillä tiesimme jo ennakkoon miten ohjeistaa toimintaa ja kuljettaa tuokiota eteenpäin. Vaikka lapsiryhmien rakenne oli erilainen ja tämä ryhmä hieman ensimmäistä passiivisempi, tuntui tuokion ohjaaminen luonnistuvan kuitenkin rutiininomaisesti. Lasten oivallettua, mitä riittäely käytännössä on ja miten se ilmenee, heidän kanssaan työskentely oli jouhevaa.

Jotkut tuokion osat sujuivat todella vauhdikkaasti, paljon nopeammin kuin olimme aluksi ajatelleet, sillä olimme varautuneet siihen, että riittäelyä on käytännössä havainnollistettava enemmän ja ohjeistusta toistettava, jotta tehtävänannot selkiytyisivät kaikille osallistujille. Lapset oivalsivat tehtävät kuitenkin verrattain nopeasti ja kaikki olivat innokkaita ja yhteistyöhaluisia.

Piirtämistehtävään liittyvä riimilauseen keksiminen todettiin liian haastavaksi ja toisen ryhmän kanssa päätimme, että lapset saisivat keksiä kukin itselleen oman riimiparin, jonka inspiroimana he piirtäisivät kuvansa. Kokonaisen riimilauseen tuottaminen tuntui olevan vielä liian hankalaa, vaikka riittäelyn idea noin muuten oli oivallettu. Te-

kemämme päätös, että antaisimme lasten keksiä omat riimiparinensa ja niiden pohjalta lauseet, osoittautui hyväksi. Ryhmä 2 ei jumittunut riimiparin ja lauseen keksimiseen samalla tavalla kuin ryhmä 1. Lapsien oli myös helpompi piirtää, kun saivat itse valita mieleisensä aiheen, ja tässä vaiheessa osa lapsista tuotti jo spontaanisti aivan omia riimipareja, jotka eivät olleet esiintyneet tuokioiden aikana teetetyissä tehtävissä. Piirtäminen tarjosi lapsille myös tilaisuuden rauhoittua ja sulatella kaikkea uutta opittua tietoa.

7.2 Toinen riimitelytuokio

Toisen riimituokion jälkeen tunnelmat eivät olleet aivan niin korkealla kuin ensimmäisellä kerralla. Huomasimme käytännössä, että osa riimikorttien sanapareista ei ollut kunnollisia riimipareja eikä siten käyttökelpoisia. Tämä aiheutti sen, että lapsien oli aivan liian haastavaa keksiä joidenkin korttien riimit. Päätimme toiselle ryhmälle poimia sivuun ne riimikortit, joita lapset eivät oivalla, sillä silloin niiden toteutus ei ole ollut toimiva eikä niiden paikka ole riimitelypaketissa. Toisen riimituokion aikana paikallistimme Riimikorteista yhden kortin ja Riimimuistipelistä yhden parin, jota lapset kummastakaan ryhmästä eivät keksineet. Nämä kortit siirsimme riimitelypaketin ohjetaskuun. Riimitelytuokio ryhmän numero kaksi kanssa sujui paremmin, sillä tiesimme nyt tarkkailla riimejä, joita lapset eivät millään keksi.

Suurin osa riimeistä osoittautui kuitenkin toimiviksi ja niistä löytyi riimiin kuuluva loppusointu, sanan vartalo oli sama ensimmäisen kirjaimen vain vaihtuessa. Joidenkin sanojen kirjain saattoi vaihtua sanan keskellä. Loppusointu löytyi kuitenkin jokaisesta sanasta.

Riimitarinan tuottaminen osoittautui ensimmäisen ryhmän lapsille vaikeaksi. Lapset onnistuivat kyllä tuottamaan riimejä, mutta eivät kyenneet tuottamaan keksimistään sanoista tarinaa. Ohjeistus tuntui myös olevan hankalaa ymmärtää, ja lopulta päätimme luopua tarinan tuottamisesta seuraavan pienryhmän kanssa. Riimitarinan pois jättäminen toiminnasta nopeutti toisen ryhmän tuokion kulkua, eivätkä lapset jumittuneet tilanteeseen tai hämmentyneet. Tuokio kulki hyvin omalla painollaan.

Osa lapsista tuntui oivaltavan riimitelyn idean ja osallistui toimintaan aktiivisemmin kuin ensimmäisellä tuokiokerralla. He jaksoivat hyvin ja kokivat ohjaajien silmissä oivalluksia. Yksi toisen ryhmän lapsista ei kuitenkaan lopussa halunnut osallistua enää

toimintaan ohjaajien pyynnöistä huolimatta. Tämän aiheutti se, ettei hän saanut tuokion kuluessa päättää, miten ja millä tavalla toimintaa toteutetaan vaan ohjaaja pyysi häntä leikkimään samalla tavalla kuin muutkin lapset.

8 PALAUTE

8.1 Lasten palaute

Keräsimme Koulurinteen päiväkodilla palautetta sekä lapsilta että aikuisilta. Lapsilta keräsimme palautteen välittömästi tuokion jälkeen suullisesti niin, että toinen ohjaaja kirjasi lasten kommentit ylös. Aikuisilta keräsimme palautteen vapaalla kyselylomakkeella, jonka jaoimme päiväkodille ensimmäisen toimintakerran yhteydessä ja johon heillä oli aikaa vastata kaksi viikkoa.

Ensimmäisen riimituokion jälkeen kysyimme, mistä lapset pitivät:

”Siitä missä piti löytää se pari”

”Piirtämisestä ja... piirtämisestä!”

Lapset saivat vuorollaan vastata, ja jotkut tiesivät heti, mistä pitivät, kun taas toisten piti hetki miettiä. Pari lasta ei selkeästi osannut päättää, mikä oli parasta, joten he valitsivat saman tekemisen kuin kaverinsa. Annoimme lapsille tilaa vastata, emmekä tuppaneet mitään tiettyä toimintaa heille tai asetelleet kysymyksiä johdatteleviksi. Suurin osa lapsista piti piirtämisestä:

”No kun me hypittiin ja tää piirtäminen”

”Samat”

”Piirtäminen”

”Riimiparin etsinnästä ja piirtämisestä”

Kyselyn perusteella lapsia miellytti eniten Vauhtivarpaan *Ojenna jalka* -riimileikki, riimiparikortin etsiminen sekä oman riimikortin tekeminen.

Kysyimme lapsilta, mikä tuokioissa ei ollut niin mukavaa tai mistä toiminnasta hän ei erityisemmin ehkä pitänyt:

”Mä tykkäsin oikeesti kyl kaikist”

”Piirtämisestä”

Kysymyksen jälkeen yksi lapsista viittasi ja sanoi pitäneensä kaikesta. Monet muut yhtyivät tähän ja tarkensimme vielä kysymystä, mistä et pitänyt. Ainoastaan yksi lapsi ilmaisi, ettei piirtäminen ollut hänen mieleensä mutta muut olivat edelleen sitä mieltä, että ”tykkäsivät kaikesta”.

Toisen riimituokion jälkeen kysyimme lapsilta mistä he pitivät tai kokivatko he tuokion tehtävät vaikeiksi:

”Kivaa, tykkäsin kaikesta!”

”Oli lällyä”

”Kivaa!”

”Tosi hauskaa, ei ollu vaikeaa”

Kaikkien lapsien mielestä tehtävät olivat ”lällyjä” eli helppoja, vaikka tuokiossa olikin joitain vaikeita riimipareja joita he eivät tienneet. Lasten palaute kokonaisuudessaan oli positiivista eivätkä he osanneet eritellä mieleisintä tekemistään toisen kerran riimitävistä. Lopuksi kysyimme myös, mistä lapset eivät olleet pitäneet:

”Kaikki oli ihan tyhmää”

Tämä vastaus tuli lapselta, joka ei ollut tyytyväinen riimiparikorttien etsinnässä saamaansa korttiin sekä olisi halunnut itse valita sen hetkisen tekemisensä. Ohjaaja kuitenkin rajoitti häntä ja selitti, että kaikki kortit ovat yhtä hyviä ja kortit jaetaan sattumanvaraisessa järjestyksessä jokaiselle lapselle. Vaikka ohjaaja selitti lapselle tilanteen ja pyysi häntä mukaan toimintaan, ei lapsi enää mieltänyt tuokiota mielekkääksi. Negatiivista palautetta emme muuten lapsilta saaneet, vaikka rohkaisimme heitä kertomaan, jos jokin toiminta tai tehtävä oli tuntunut vaikealta ja tylsältä.

8.2 Aikuisten palaute

Palautevastauksia saimme yhteensä viisi: kahdelta lastentarhanopettajalta, kahdelta lastenhoitajalta sekä ryhmäavustajalta. Vastaajista osa työskenteli esiopetusryhmässä ja osa viisivuotiaiden ryhmässä. Vastaukset palautettiin nimettöminä.

Palautelomakkeissa (liite 4) tiedusteltiin paketin hyödyllisyyttä työssä, vastasiko riimittelypaketti odotuksia, mitä olisi toivonut lisäksi ja lopussa oli vielä tilaa vapaalle palautteelle.

Kaikki kokivat paketin työssään hyödyllisiksi. Paketti koettiin hyvän kokoiseksi ja ulkonäöltään mielenkiintoiseksi, jopa salaperäiseksi, mikä on lapsia ajatellen hyvä. Osa työntekijöistä ei ollut vielä ehtinyt tutustua pakettiin:

”Riimittely ja sanoilla leikkiminen on tärkeää ja lähes jokapäiväistä pk:n arjessa. Kunnan oheispaketti on hyödyllinen; sen saa nopeasti esille ja löytyy erilaisia useita pelivaihtoehtoja. Laatikko tekee siitä kivan näköisen ja mielekkään ja salaperäisen.”

”Erittäin hyödyllinen ja inspiroi lapsia mukavalla tavalla riimien pariin. Kauniit kuvat lisänä. Laatikko on mukavan ja kauniin näköinen. Helppo ottaa esiin.”

”Riimittelypaketti on kaunis kokonaisuus, joka houkuttelee käyttämään. Vauhtivarpaan kortit ovat hyvät!”

”En ole ehtinyt vielä hyödyntää. Aion kyllä – varsinkin vauhtivarpaan kortteja.”

”En ehtinyt paljoa käyttää, kun ”löysin” paketin vasta viime tipassa.”

Riimittelypaketti vastasi työntekijöiden odotuksia, jopa ylitti ne. Jotkin riimiparit aiheuttivat kuitenkin hämmennystä ja niiden käyttö tuokioissa koettiin vaikeaksi:

”Enemmänkin! Kuvittelin saavani monistenipun.”

”Kyllä, lapset olivat mukana innolla ja kiinnostuksella. En arvannut, että se olisi noin upea.”

”Varsinaisessa riimittelylorussa riimit eivät täysin ”natsaa” monessa-kaan kortissa, joten kannattaa ehkä tarkentaa...”

”Visuaalisesti kaunis kokonaisuus (kivat kuvat, toteutus). Joitakin kortteja jotka ei auennut esim. riimipari ambulanssi – oranssi, mänty – sänky, keiju – keinu, sammakko – lammikko, koho – keho, kukko – kokko.”

”Paketti vaikutti monipuoliselta. Kiva idea kasata kaikki yhteen samaan pakettiin.”

Työn toteuttajilta ei toivottu riimittelypakettiin mitään lisättävää. Aika kertoo, mitä se tarvitsee lisää ja näin tulee elämään päiväkodin arjessa mukana:

”Tulevaisuus kertoo miten paketti tulee muokkaantumaan käyttäjiensä mukana, esim. lisää riimilauseita, kun vanhat tulevat tutuiksi. Tällä hetkellä oikein hyvä noin. (Riimipaketti tulee elämään arjessamme, se kasvaa ja kehittyy).”

”En mitään lisää teiltä. Se on ihan hyvä ja helposti voi lisätä mitä itse myöhemmin huomaa työssään kaipaavansa. Helposti arkeen sovellettavissa.”

”Riimittelypaketin sisältöähän voi vaihtaa...”

Työntekijät kiittelivät palautteessaan paketista. Palautetta tuli vielä joidenkin riimien oikeellisuudesta ja siitä, että paketin sisältö on liian vaikea viiskari ikäisille lapsille:

”Kiitos (liitos, siitos...) TOSI HIENO/hyvä. Pullosta ja pallosta olen kylä eri mieltä...”

”KIITOS TYTÖT ERITTÄIN PALJON! Olitte nähneet paljon vaivaa! Ihana saada tällainen ”valmis paketti” työvälineeksi, muta kaikki sanat eivät mun mielestäni riimipareja. Sammakko – lammikko, pallo – pullo.”

”Riimipaketti kiva idea; riimittelykortit vaan liian vaikeita.”

”Osa haastavia 3-5 vuotiaille. Kassi – passi.”

” ”Vauhtivarpaan viikonpäivät” ja ”Ojenna jalka” olivat hauskoja. Osa riimikorteista vaikutti hieman vaikeilta, ajatellen 3 - 5vuotiaita. Osasta kortteja puuttui varsinainen riimisanapari, esim. sänky - kuva, ambulanssi - kuva.”

9 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut tiukan aikataulun sisällä sekä innostava että stressaava kokonaisuus. Välillä koettiin ymmärryksen ja toisinaan ymmärtämättömyyden hetkiä. Opettajan ohjaus, aloitusseminaari sekä tiedon haku selkeyttivät kuitenkin työn suuntaa ja auttoivat sitä muovautumaan lopulliseen muotoonsa. Keskinäinen työnjakomme on alusta saakka ollut sujuvaa ja selkeää sekä mahdollisimman tasapuolista. Työnjako myös pyrki hyödyntämään kummankin vahvuuksia ja luotimme toinen toisemme työpanokseen koko prosessin aikana.

Alkuun oli vaikeuksia löytää sopivaa teoriaa opinnäytetyön kannalta. Riimi käsitteenä tuntui olevan itsestäänselvyys, jolle ei aluksi löytynyt selkeää, lyhyttä määritelmää. Monessa lähteessä viitattiin riimien hyödyllisyyteen, mutta hyötyä ei sen suuremmin avattu lähteissä. Ehdimme tehdä suunnittelutyötä riimipaketin suhteen jonkin verran ennen sopivan teorian löytämistä. Teoria kuitenkin vahvisti ja tuki alustavia suunnitelmiamme. Suunnittelimme riimittelypaketin olevan aikuisjohtoinen menetelmä ja halusimme tuttujen ja helposti arvattavien sanojen lisäksi haastavampia, jopa vähän vieraampia sanoja. Teoriatausta tuki ajatustamme siitä, että lapsen on helpompi oppia kieltä vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisen kanssa. Vieraamat sanat taas kartuttavat lapsen sanavarastoa. Oppimisen kannalta hauskuus ja monipuolisuus ovat tärkeitä, joten pyrimme ja mielestämme myös onnistuimme toteuttamaan monipuolisen kokonaisuuden jonka äärellä lapsilla oli hauskaa. Halusimme myös esimerkiksi riimiparikortteihin tulevat sanat esille niin kuvana kuin tekstinäkin, jotta lasten olisi konkreettisesti mahdollista havaita, että keskenään sointuvat sanat olivat alkuäänteittäin lukuun ottamatta myös kirjoitusasultaan samanlaiset.

Opinnäytetyömme taustateoriassa pyrimme myös selvittämään, miten esiopetusikäisen lapsen kieli kehittyy ja millaista hänen kielellisen osaamisensa jo on. Koska kyseessä oli esiopetusryhmä, oli esiopetussuunnitelman perusteiden käyttö luonteva osa työn teoreettista pohjaa. Oleellisena osana teoriassamme oli myös lapsen kielellinen tietoisuus, sen herääminen ja sen kehittyminen. Kielellinen tietoisuus on merkityksellinen

lapsen lukemaan oppimiselle, ja esiopetusikäiset alkavat hiljalleen oivaltaa lukutaidon salat. Kielellistä tietoisuutta kyetään myös herättelemään ja kehittämään erilaisin harjoituksin, esimerkiksi riimitellen, joten teoriaosuus vaati tämän käsitteen avaamista. Teoriataustassa määrittelimme myös käsitteen riimi sellaisena, kuin me sen tässä työssä ymmärsimme ja pyrimme korteissa toteuttamaan.

Opinnäytetyötä ohjasi vahvasti kysymys paketin hyödyllisyydestä lapsille ja työntekijöille. Lasten antama palaute tuokioiden jälkeen oli positiivista ja tuokioiden aikana osa lapsista oivalsi ilmeisesti ensi kertaa riimitelyn idean. Menetelmät olivat myös lasten mielestä hauskoja, joka taas lisäsi toiminnan mielekkyyttä. Paketin testaamisen myötä voimme sanoa, että valmis työ miellytti ja viihdytti lapsia. Pakettiin kerätty materiaali on myös mahdollisimman monikäyttöistä eikä ainoastaan yhdenlaiseen harjoitustyyppeihin soveltuvaa, joten toivomme paketin tarjoavan oivalluksia ja iloa pitkän aikaa. Riimiliikuntaleikin olisimme halunneet kovasti kehittää itse Vauhtivarpaan riimiliikuntakorttien pohjalta, mutta aika loppui yksinkertaisesti kesken tiukassa aikataulussamme. Vauhtivarpaan kortit olivat kuitenkin itsessään toimivia ja hauskoja, joten ne liitettiin pakettiin lisäinspiraatioksi ja käyttökelpoisiksi menetelmiksi.

Pakettiin valikoitui harjoituksia, joiden kaltaisia oli esitelty myös taustateoriaa käsittelevässä materiaalissa ja pyrkimyksenä oli tarjota jokaiselle lapselle innostava, hyväntuulinen ja ilmapiiriltään kannustava riimituokio, jotta kipinä ja motivaatio oppimiseen ja uuden omaksumiseen syntyisivät jokaisella lapsella. Tuokiot mahdollistivat jokaiselle lapselle aktiivisen kielen käytön ja sanoilla leikkimisen yhdessä vertaisryhmän sekä ohjaavan aikuisen kanssa viihtyisässä, lämpimässä ilmapiirissä.

Työntekijät olivat otettuja tekemästämme paketista ja yllättyneitä siitä, että pelkän kirjallisen tuotoksen lisäksi saivat oikeita menetelmä kortteja. Kriittikää tuli joidenkin riimien oikeellisuudesta. Suurin osa riimeistä oli sellaisia, joissa sanan ensimmäinen äänne vaihtui (LOKKI/KOKKI) ja sana pystyi muuten muodoltaan samana. Jotkin sanaparit olivat kuitenkin hieman haasteellisempia, ja niissä äänne vaihtui sanan keskellä (PALLO/PULLO), jolloin sanoissa kuitenkin edelleen oli riimille olennainen loppusointu. Näistä kritisoiduista pareista suurin osa oli riimikorteissa, johon suurin osa kriittikistä kohdistui. Pakettia pidettiin kuitenkin hyvänä lisänä päiväkodin arkeen ja sen ymmärrettiin muokkautuvan käytössä.

Kun aiheemme oli vahvistettu ja pakettiin tulevien riimien kehittäminen alkoi, olimme saaneet ohjeistukseksi, etteivät ryhmän lapset hallitse riittävästi erityisen hyvin. Sen vuoksi pakettiin piti kehittää mahdollisimman yksinkertaisia, selkeitä ja riittävästi havainnollistavia tehtäviä ja tämän vuoksi joukkoon valikoitui esimerkiksi riimijuokutus, jolla lasten taitoja lämmiteltiin. Lapsiryhmä oli tutustunut riittävästi jonkin verran enemmän kuluneen toimintakauden aikana, joten osa lapsista omasi jo riittäviä taitoja, mutta toiset eivät olleet vielä oivaltaneet riittävästi ideaa. Oivalluksia syntyi selvästi myös tuokioiden kuluessa: lapsista huomasimme välittömästi, kun he ymmärsivät riittävästi salaisuuden. Kaikki lapset olivat kuitenkin tuokiosta hyvin innoissaan, ja lasten keskenään tekemä yhteistyö oli silmällä nähtävää. Tuokioiden ohjaajina pyrimme antamaan paljon kannustavaa ja positiivista palautetta, mutta myös lapset itse suhtautuvat toisiinsa hyvin lojaalisti eivätkä esimerkiksi arvostelleet toistensa väärää arvauksia, vaan pohdiskelivat yhdessä.

Jossain vaiheessa pohdimme, riittääkö kahden tuokion pitäminen antamaan meille havaintoja siitä, miten paketti käytännössä toimii. Lapset olivat kuitenkin nopeita oppimaan ja oivaltamaan ja kehityksen huomasimme joistain lapsista hyvin nopeasti. Ne, jotka ensimmäisen tuokion aikana olivat olleet vielä hiljaisia ja epävarmoja, olivat toisen tuokion aikana innostuneita, osaavia ja tarkkaavaisia. Joidenkin lasten kohdalla oivallus oli tapahtunut aivan silmissä. Sen sijaan lapset, joilla muutenkin oli vaikeuksia esimerkiksi tarkkaavaisuudessa ja muussa hahmotuksessa, olisivat tarvinneet enemmän yksityisempää ohjausta ja pienryhmää rauhallisemman tilanteen riittävästi pohdiskelulle.

Saman ryhmän kanssa käytettäessä paketin sisältöä tarvitsee varmasti soveltaa, sillä sanaparit tulivat lapsille varsin tutuiksi jo kahden riittävästi kerran jälkeen. Tämä tapahtui siitä huolimatta, että kortteja oli tehty jokseenkin paljon ja sanapareja oli erilaisia. Pakettiin on onneksi mahdollista lisätä uutta materiaalia ja yksinkertaisia, selkeitä kuvakortteja on mahdollista käyttää myös toisenlaisessa toiminnassa. Tästä johtuen toivomme ja uskomme, että paketti sisältöineen on arjessa käyttökelpoinen väline sitenkin, kun riittävästi tulevat lapsille tutuiksi eivätkä sellaisenaan siis tarjoa välttämättä uusia elämyksiä. Esiopetusryhmät kuitenkin vaihtuvat joka toimintakaudelle, joten uudelle lapsiryhmälle myös paketti sisältöineen on aina uusi ja jännittävä kokemus.

Opinnäytetyön aikana olemme saaneet huomata, että omat taitomme riittävät tiukassakin aikataulussa tapahtuvaan tehokkaaseen, ongelmanratkaisukykyä ja luovuutta vaativaan toimintaan. Onnistuimme tuottamaan yksinkertaisuudessaan monipuolista materiaalia, jota voi soveltaa monenlaiseen toimintaan ja joka toivottavasti inspiroi niin lapsia kuin työntekijöitäkin. Mikäli aikataulumme ei olisi ollut niin tiivis, olisimme varmasti lisänneet paketin sisältöä entisestään, sillä materiaalin ideointi ja tuottaminen onnistuivat yhteistyönä sujuvasti.

Koko opinnäytetyön ajan olemme yhdessä keskustelleet valinnoistamme, keskustelleet niiden toimivuudesta ja reflektoineet itseämme opinnäytetyöpäiväkirjan avulla.

Olemme antaneet kritiikkiä toisillemme ja alusta saakka kehitelleet kaikki toteutettavat ideat yhdessä sekä tehneet kaikin tavoin avointa, rehellistä yhteistyötä. Prosessin aikana olemme löytäneet itsestämme joustavuutta määräaikojen ja tilaajatahon toiveiden mukaan ja kyenneet lyhyessäkin ajassa soveltamaan omia suunnitelmiamme tilanteen vaatimalla tavalla. Ammatillinen kasvu ei ole tapahtunut vain vastavuoroisuudessa opinnäytetyöhön, vaan siihen on myös vaikuttanut omat tämän hetkiset työmme ja perhe-elämämme.

Tulevia opinnäytetöitä ajatellen riittelypakettia Koulurinteen päiväkodilla voisi katsoa uudelleen parin vuoden päästä. Tällöin pakettia oltaisi ehditty käyttää arjessa ja se olisi muokkautunut käyttäjiensä näköiseksi. Selvitettävää olisi, miten paljon paketti on muokkaantunut alkuperäisestä ja onko riittelypaketti pidemmällä aikavälillä hyvä menetelmä vahvistamaan lasten riittelytaitoja.

LÄHTEET

Anthony, J. & Francis, D. 2005. Development of Phonological Awareness. American psychological society

Carroll, J., Snowling, M., Hulme, C. & Stevenson, J. 2003. The Development of Phonological Awareness in Preschool Children. *Developmental Psychology*. Vol. 39. Nro 5, 913-923.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2010. Helsinki: Opetushallitus.

Häkkinen, K. 2003. Kielitieteen perusteet. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Karvonen, P. 2005. Päiväkotilasten lukuleikit. Lukutaidon ja lukemistietoisuuden kehittyminen interventiotutkimuksessa. Pro Gradu -tutkielma: Jyväskylän yliopisto

Kiiveri, K. 2006. Matkalla lukutaitoon. Kaksi kuvausta lukutaidon oppimisesta koulussa. Lapin yliopisto

Lyytinen, P., Korhonen, K. & Lyytinen, H. (toim.) 2000. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan.. Porvoo: WSOY

Matinlahden koulu. Sisun sivut. Loruja. Saatavissa:

<http://www.kolumbus.fi/mm.salo/LinkitAidinkieli.htm#Loruja> [viitattu: 26.12.2011]

Mäkinen, M. 2002. Puheen palat ja sanan salat esiopetuksessa. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Nurmilaakso, M. 2006. Lukemisen alkeita päiväkodissa. Lastentarhanopettaja ja alkuva kuusivuotias lukija. Helsinki: Yliopistopaino.

Nurmilaakso, M. Välimäki, A. (toim.) 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy - Yliopistopaino.

- Siiskonen, T., Aro, T. & Ahonen, T. 2003. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2003. Leikkiä vakavilla asioilla. Helsinki: WSOY.
- Trehearne, M. 2003. Comprehensive literacy resource for kindergarten teachers. ETA. Cuisenaire.
- Valkonen, P. & Vilska, P. 2002. Esikoululainen kielen käyttäjänä ja tutkijana. Teoksessa Esiopetusta linnan liepeillä, Niikko, A. (toim.) Joensuu: Joensuun yliopisto
- Vilén, I. 1997. Riimittyminen ja riittäminen iskelmä- ja rocksanoituksissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Vilka, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otava.
- Vilka, H. 2010. Toiminnallinen opinnäytetyö.
- Ylen Elävä arkisto. Saatavissa: <http://yle.fi/elavaarkisto/index.html> [viitattu: 10.1.2012]

Liite 1

Koulurinteellä lapsille pidetty Riimituokio 1

Aloitetaan vauhtivarpaan **Ojenna jalka** leikillä

Ojenna jalka,

nilkkaa kierrä.

Asento vaihda,

ettei hierrä.

Hartiaan taru,

kättä kierrä.

Asento vaihda,

ettei hierrä.

Hyppää pystyyn,

itsesi kierrä:

ympäri, ympäri,

ympäri näin ja

sitten toisin päin.

Lapset istuvat alas (joko lattialle tai tuoleille) puoliympyrään kasvot ohjaajaa kohti.

Ohjaaja aloittaa **riimijuoksutuksella**.

Ohjaaja ohjeistaa lapsille **riimiparikorttien** idean ja lähettää heidät etsimään riimipariaan. Parien löydyttyä lapset palaavat paikoilleen istumaan. Leikin lopuksi kortit palautetaan takaisin laatikkoon.

Ohjaaja lausuu Vauhtivarpaan **Tavuttain äännä** riimileikin ja lapset tekevät paikoiltaan perästä:

Venytä, venytä

kierrä, käännä.

Kylkesi pitkäksi väännä

nimesi tavuttain äännä.

Kylkeä taputtaen

ja polvea jalkojen.

Kylkesi pitkäksi väännä

nimesi tavuttain äännä.

Kylkeä taputtaen

ja polvea jalkojen.

Ennen lopetusta lapset saavat miettiä sanan, josta haluaisivat **tehdä itse riimikortin**.

Ohjaaja auttaa keksimään rimmaavan sanan sekä riimin ja kirjoittaa nämä lapselle ylös. Lasta pyydetään piirtämään oma riimikorttinsa, jonka taakse ohjaaja kirjoittaa keksityn riimilauseen.

Lopetuksena lauletaan laulu ”(nimi) kulta, (nimi) kulta, kiva kun olit täällä. Ai ai aijai-jai, kiva kun olit täällä”

Liite 2

Koulurinteellä lapsille pidetty Riimituokio 2

Aloitetaan vauhtivarpaan riimileikillä **Ojenna jalka**.

Ojenna jalka,

nilkkaa kierrä.

Asento vaihda,

ettei hierrä.

Hartiaan tartu

kättä kierrä

Asento vaihda,

ettei hierrä.

Hyppää pystyyn

itsesi kierrä:

ympäri, ympäri,

ympäri näin ja

sitten toisin päin

Lapset ohjataan puoliympyrään istumaan (joko lattialle tai tuoleille) kasvot ohjaajaa kohti. Aikuinen käy lasten kanssa läpi **Riimikortit**.

Riimikorttien jälkeen ohjaaja levittää lattialle tai pöydälle riimimuistipelikortit ja pyytää lapsia vuorollaan kääntämään kortteja. Parin löydyttyä lapsi saa pitää parin ja kokeilla uudestaan. Pelin loputtua kortit palautetaan takaisin laatikkoon.

Riimimuistipelin jälkeen ohjaaja ohjaa lapset toiseen huoneeseen, siksi aikaa, kun toinen ohjaaja piilottaa riimiparikortteja huoneeseen. Ohjaaja huoneen ulkopuolella

jakaa lapsille **Riimiparikortit** joiden pari lasten tulee löytää huoneesta. Jokainen lapsi saa oman kortin, jonka parin etsiä. Parien löydyttyä lapset palaavat paikoilleen istumaan ja palauttavat kortit takaisin laatikkoon.

Riimiparikorttien löydyttyä ohjaaja pyytää lapset pöydän ääreen, jossa hän ottaa esiin **Riimikortit**, joiden avulla lasten tulee tehdä riimitarina (ohjaaja on ennalta valinnut tarkoituksen mukaiset kortit). Lasten muodostaman tarinan ei tarvitse rimmata, mutta heidän on keksittävä riimikortin riimipari ja käytettävä näitä sanoja tarinassa. Aikuisen kirjaa tarinan ylös.

Lopetuksena lauletaan ”(Nimi) kulta, (nimi) kulta, kiva kun olit täällä. Aij ai aijaijai, kiva kun olit täällä”

Ohjeet

Toivomme, että paketti innostaa riimittelemään, tekemään omia riimikortteja sekä kannustaa kielelliseen hullutteluun ja kokeilemiseen. Paketin erilaisille korttisarjoille voi keksiä mielikuvituksen rajoissa uusia käyttötarkoituksia, tai pitäytyä antamiemme ohjeiden sisällä. Hauskoja hetkiä riimien parissa!

Toivoo,

Anna Helminen & Tuuli Oksanen

Riimiparijuoksutukset

Riimiparijuoksutusten tarkoituksena on keksiä samalta kuulostavia sanapareja (tukka/sukka, kuu/suu, yms.) Sanat voivat olla myös merkityksettömiä, tärkeintä on, että ne kuulostavat melkein samanlaisilta. Riimipareja voi keksiä myös lasten omista nimistä.

Riimiparikortit

Jokaiselle lapselle jaetaan kortti, jossa on kuva ja kuvan alla sana. Kullekin kortille löytyy riimipari eli kortti, jonka sana kuulostaa melkein samanlaiselta (siili/tiili, nuoli/tuoli yms.) Lasten on siis tarkoitus löytää omalle kortilleen pari ja parin etsinnän voi suorittaa useammalla eri tavalla. Yksi mahdollisuus on asettua piiriin ja aloittaa järjestyksessä kyselemällä, mikä sana kenelläkin on. Kun jollakulla on samalta kuulostava sana omassa kortissaan, nämä kortit siirretään sivuun. Toisena vaihtoehtona lapset voivat kuljeskella vapaasti vertailemassa oman korttinsa sanaa toisiin kortteihin ja jälleen löytyneet parit siirtyvät sivummalle. Kortteja voi vapaasti soveltaa erilaisiin käyttötarkoituksiin ja leikkeihin ja pareja voi etsiä myös niin, että kukin lapsi jäljentää

omassa kortissaan olevan sanan esimerkiksi taululle muiden tarkasteltavaksi. Lapsiryhmän osaamistason mukaan voi siis itse päättää, miten haastavan tehtävän korteilla tahtoo toteuttaa. Korteista toisen riimiparin voi myös piilottaa huoneeseen ja lapsille jaetaan toinen riimipari. Kaikkien riimiparien ollessa piilossa, saavat lapset etsiä huoneesta korttiaan vastaavan riimiparin.

Riimikortit

Riimikorteissa on nimensä mukaan riimi. Kortin toisella puolella on kuva, joka vastaa riimilauseen ensimmäistä riimiparia. Riimikortteja voi käyttää perinteisesti vain lukemalla riimilauseen jonka viimeisen sanan lapsi saa arvata. Riimikortteja voi myös käyttää tarinan muodostamiseen. Aikuinen valitsee ennakkoon haluamansa kortit, joiden pohjalta lapset keksivät tarinan. Tarinan ei tarvitse olla rimmaava, mutta lasten on itse keksittävä riimikorttien riimiparit ja käytettävä näitä sanoja tarinassa. Lapsia voi myös kannustaa keksimään muitakin riimiparien kanssa rimmaavia sanoja.

Riimimuistipelikortit

Riimimuistipelikortteja käytetään kuin tavallisia muistipelikortteja. Korttien toinen puoli on samanlaista paperia ja toisella puolella on kuva ja kuvan alla sana. Tarkoituksena on löytää riimiparit.

Liite 4

Palautelomake riittelytuokiosta

Koitko riittelypaketin hyödylliseksi työssäsi?

Vastasiko riittelypaketti odotuksiasi?

Mitä olisit toivonut lisäksi riittelypakettiin?

Vapaa sana:

Kiitos!

Liite 5

Riimittelypaketti

Liite 6

Riimittelykortit

Liite 7

Riimimuistipeli

Liite 8

Vauhtivarpaan liikuntariimit

Liite 9

Lupalomakkeet vanhemmille

Hyvät vanhemmat

Teemme opinnäytetyötä liittyen sosionomin opintoihimme Kymenlaakson ammatti-
korkeakoulussa. Aiheenamme on Riimitelypaketti Koulurinteen päiväkodille. Tarkoi-
tuksenamme on pitää loru- ja riimituokioita päiväkodilla hoitopäivän aikana helmi-
kuun kuluessa. Lasten nimet tai muut tiedot eivät tule julki tutkimuksessa tai siihen
liittyvässä palautteen keruussa. Tarvitsemme kuitenkin suostumuksenne lapsenne
osallistumiseen. Opinnäytetyön valmistuttua hävitämme asiaan kuuluvasti paperit
joissa lapsenne tai teidän nimenne esiintyvät. Lapsenne osallistuminen tuokioihin ei
aiheuta erillisiä järjestelyjä vaan tuokiot toteutetaan hoitopäivän kuluessa, osana muu-
ta toimintaa.

Vastaaamme mielellämme heränneisiin kysymyksiin ja kerromme lisää tuokioista ja
opinnäytetyöstämme.

Lapseni saa osallistua [ ] Ei saa osallistua [ ]

riimitelytuokioihin ja suulliseen palautteen keruuseen.

Kissa ja nalle istuvat
vierekkäin kaikki päivät.
Tassun jälkiä laskevat.
Poissa on huolen häivät

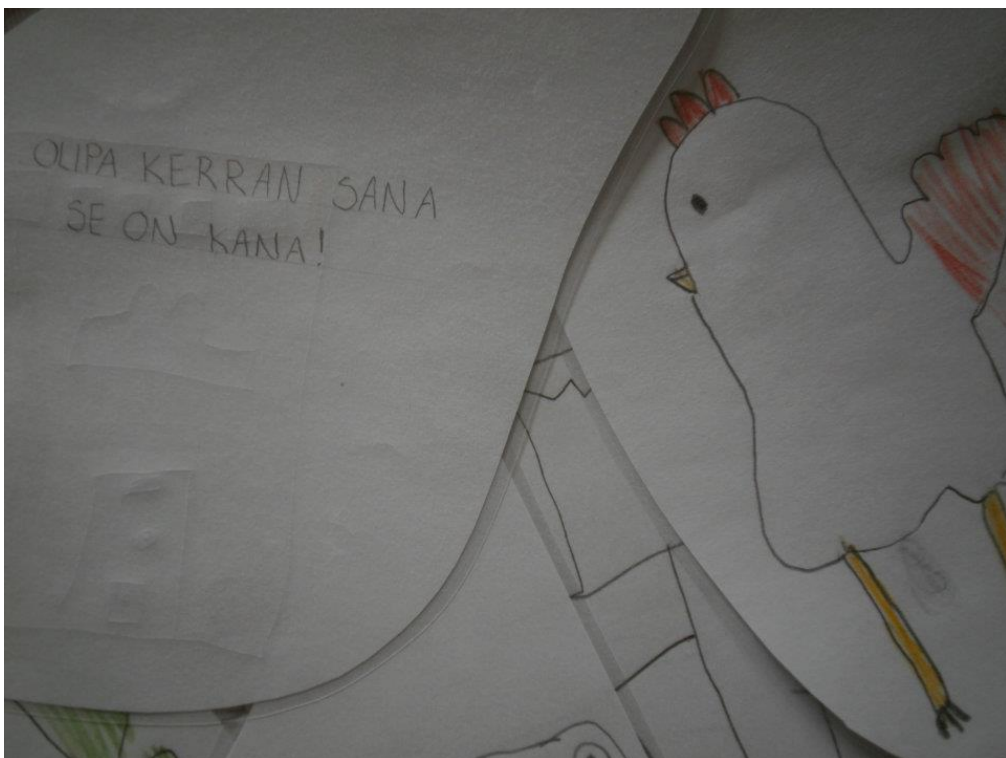
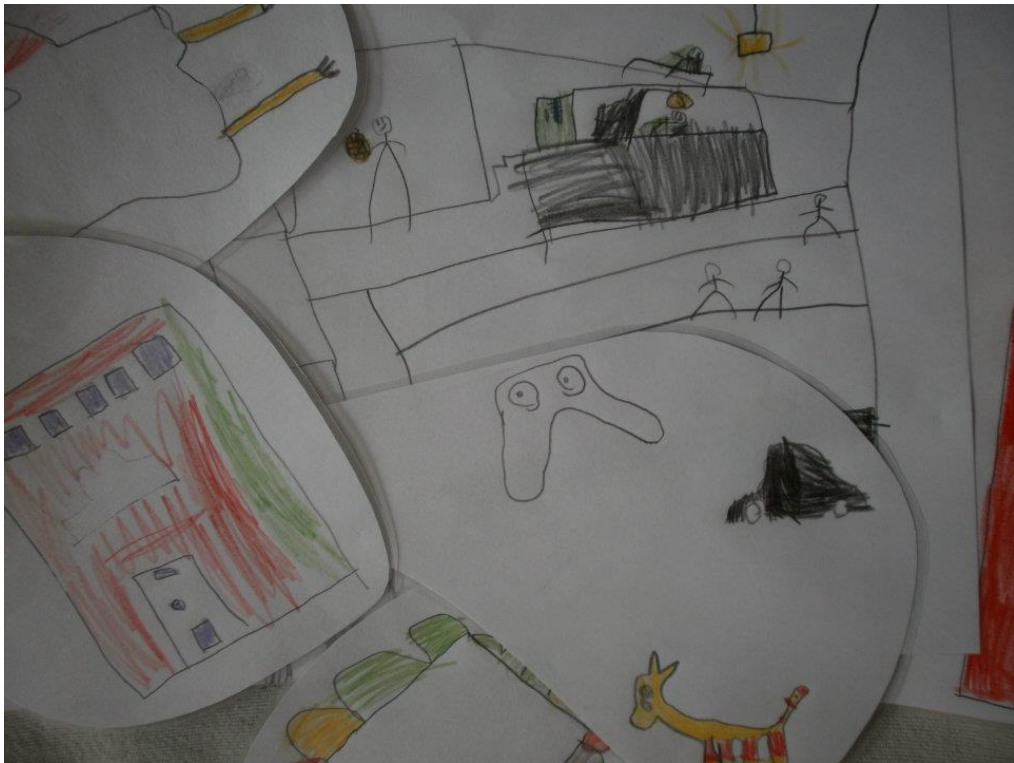
- Riinun riimit -

Terveisin,

Anna Helminen ja Tuuli Oksanen

Liite 10

Lasten omat riimikortit

Liite 11

Riimiparikortit

